

**ULUSLARARASILAŞMA ÇERÇEVESİNDE KOSGEB
TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLEN PROJE BAZLI DESTEKLERİN
İNCELENMESİ: TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ**

Ayça KIZILDAĞLI

Yüksek Lisans Tezi

Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

DanŐman: Prof. Dr. Ayşe TEKDAL FİLDİŞ

2022

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUSLARARASILAŞMA ÇERÇEVESİNDE KOSGEB
TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLEN PROJE BAZLI DESTEKLERİN
İNCELENMESİ: TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ

Ayça KIZILDAĞLI

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. Ayşe TEKDAL FİLDİŞ

TEKİRDAĞ-2022
Her hakkı saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davrandığımı taahhüt ederim.

31 /05 / 2022

Ayça KIZILDAĞLI

ÖZET

Kurum, Enstitü, : Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ABD : Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Uluslararasılaşma Çerçevesinde KOSGEB Tarafından
Değerlendirilen Proje Bazlı Desteklerin İncelenmesi: Tekirdağ İli
Örneği
Tez Yazarı : Ayça KIZILDAĞLI
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayşe TEKDAL FİLDİŞ
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2022
Sayfa Sayısı : 81

Dünyada küreselleşme ile birlikte işletmelerin uluslararasılaşma faaliyetlerinin önemi artmaktadır. Ülkemizde uluslararasılaşma kavramının önem kazanması ile birlikte hükümet politikaları ve stratejik planlarda ihracat arttırıcı, cari açığı azaltıcı destek sistemleri oluşturulmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda devletin destek politikalarının temel uygulayıcıları arasında yer alan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), ülkemizde küçük ve orta ölçekteki işletmelerin (KOBİ) dış ticaret faaliyetlerini destekleyen programlar ile hükümet politikalarının ekonomiye adaptasyonu noktasında faaliyetlerini yürütmektedir.

Küreselleşme, dış ticaret faaliyetleri, uluslararası veya bölgesel ekonomik alanlar KOBİ'lere sağlanan teşvik sistemine farklı ve yeni kısıtlamalar getirse de hiçbir zaman ortadan kaldırılmamış sadece destekleme şekilleri veya uygulamaları değişmiştir. Teşvik yada destekler ile elde edilmiş olan kazanımlar sadece desteklenen firma yada sektör ile sınırlı kalmayıp ülke genelindeki ekonomi üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarmıştır.

Dünyada ve ülkemizde işletmelerin büyük oranını oluşturan KOBİ'ler istihdam oluşturmaları, ekonomik değişkenliklere hızlı adapte olma becerileri,

rekabetçi duruşları ve bölgeler arası ekonomik dengesizlikleri düşürmede büyük rol oynayarak olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu rollere pozitif etkinlik sağlamak, dünya pazarlarına açılmalarını teşvik etmek ve desteklemek noktasında KOSGEB destek programları uygulanmaktadır.

Bu çalışmada KOSGEB tarafından uygulanan proje bazlı desteklerin analizi yapılarak, yürütülen destek çalışmalarının hükümet programları ve ulusal-uluslararası hedefler ile uyumunun üst düzeye çıkarılabilmesi için öneriler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde KOBİ'nin tanımı yapılarak ve KOBİ'lerin önemi, KOBİ durumları ve ülke ekonomisi açısından önemine değinilmiştir. Bu bölümde dünyada ve Türkiye'de KOBİ kavramı ele alınarak, KOBİ'lerin dış ticarete etkisi noktasına dikkat çekerek KOBİ'lerin piyasadaki rolü aktarılmıştır. İkinci bölümde ise KOSGEB'in varlığı ile işletmelere ve ülkeye katkı durumu ele alınmıştır. KOSGEB'in tarihi, genel yapısı, verilen destekler ile proje bazlı desteklerin uygulama esasları incelenerek mevzuat tanımları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Tekirdağ ili ile sanayisi, Tekirdağ'da dış ticaret durumu ve ilin özel ekonomik bölgeleri ile Tekirdağ'da yararlandırılmış olan KOSGEB destek verileri sunulmuştur. Dördüncü ve son bölümde öncelikle araştırmanın amacı ve yöntemi, verileri toplama metodu, araştırmanın kapsamı ve sınırları başlıklar halinde sunulmuştur. Bu son bölümde araştırma ile birlikte Tekirdağ ilinde KOSGEB'in değerlendirdiği proje bazlı desteklerden yararlanan işletmelerin destek öncesi ve destek sonrası durumları analiz edilmiştir. Tekirdağ ilinde KOBİ'lere yönelik desteklerin proje bazlı olarak değerlendirilen kısımları verilen destekler üzerinden ele alınmıştır. Destekler, Tekirdağ ili örneği çerçevesinde araştırma yapılarak sonuca bağlanmıştır. SPSS programında analiz edilen mali veriler ile sonuçlara yer verilmesiyle desteklerin ülkeye ve Tekirdağ'a uluslararasılaşma çerçevesinde ortaya çıkan analiz bilgileri ile sonuç ve öneriler kısmıyla bağlanmıştır.

KOSGEB kurulduğu 1990 yılından beri kamu kaynaklarını KOBİ'lere aktarmakta ve 2010 yılından itibaren proje bazlı destek programları ile bugüne kadar kesintisiz bir şekilde Türkiye'de bulunan işletmelere destek vermektedir. Çalışma ile Tekirdağ ilinde proje bazlı destek programlarından kaç işletmenin yararlandığı ve bu

destek programlarından yararlanmış işletmelerin destek öncesi ve sonrasında toplam satış ve yurtdışı satışlarının analizi ile desteklerden yararlanmış bu firmaların verileri ve bu firmaların aldıkları proje bazlı desteklerin uluslararasılaşma çerçevesi kapsamında incelenerek desteklerin ele alınması değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, KOSGEB Destekleri, Uluslararasılaşma, Proje Bazlı Destekler

ABSTRACT

Institution, Institute : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences,
Department : Department of Globalization and International Relations
Thesis Title : Analysis of Project Based Supports Evaluated by KOSGEB in
the Framework of Internationalization: The Case of Tekirdağ
Province
Thesis Author : Ayça KIZILDAĞLI
Thesis Adviser : Prof. Dr. Ayşe TEKDAL FİLDİŞ
Type of Thesis, Year : MS Thesis, 2022
Total Number of : 81
Pages

With the globalization in the world, the importance of internationalization activities of enterprises is increasing. With the concept of internationalization gaining importance in our country, support systems that increase exports and reduce the current account deficit have begun to be established in government policies and strategic plans. In this direction, the Small and Medium Enterprises Development Administration (KOSGEB), which is among the main implementers of the state's support policies, carries out its activities at the point of adaptation of government policies to the economy with programs that support the foreign trade activities of small and medium-sized enterprises (SMEs) in our country.

SMEs, which constitute the majority of enterprises in the world and in our country, make positive contributions by playing a major role in creating employment, their ability to quickly adapt to economic variability, competitive stance and reducing interregional economic imbalances. KOSGEB support programs are implemented to provide positive effectiveness to these roles, to encourage and support their opening to world markets.

In this study, by analyzing the project-based supports implemented by KOSGEB, suggestions were tried to be put forward in order to maximize the compatibility of the support activities with government programs and national-

international targets. The study consists of four parts. In the first part of the study, the definition of SME and the importance of SMEs, the situation of SMEs and their importance in terms of the country's economy are mentioned. In this section, the concept of SMEs in the world and in Turkey is discussed and the role of SMEs in the market is explained by drawing attention to the effect of SMEs on foreign trade. In the second part, the existence of KOSGEB and its contribution to businesses and the country are discussed. The history of KOSGEB, its general structure, the supports provided and the application principles of project-based supports were examined and information about the legislation definitions was given. In the third part, Tekirdag province and its industry, foreign trade situation in Tekirdag, special economic zones of the province and KOSGEB support data that has been utilized in Tekirdag are presented. In the fourth and last chapter, first of all, the aim and method of the research, the method of data collection, the scope and limits of the research are presented under the headings. In this last section, together with the research, the pre-support and post-support situations of the enterprises benefiting from the project-based supports evaluated by KOSGEB in Tekirdağ province were analyzed. Project-based parts of the supports for SMEs in Tekirdağ province are discussed over the supports provided. The supports were concluded by conducting research within the framework of the Tekirdağ province example. By including the financial data and results analyzed in the SPSS program, the supports were connected to the country and Tekirdağ with the analysis information that emerged within the framework of internationalization, and the results and suggestions section.

KOSGEB has been transferring public resources to SMEs since its establishment in 1990 and has been providing uninterrupted support to businesses in Turkey with project-based support programs since 2010. With the study, how many enterprises benefited from project-based support programs in Tekirdağ province, the analysis of the total sales and foreign sales of the enterprises that benefited from these support programs before and after the support, and the data of these companies that benefited from the support and the project-based support received by these companies within the framework of internationalization were evaluated.

Keywords: SME, KOSGEB Supports, Internationalization, Project Based Supports.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince akademik gelişimime katkı sağlayan tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe TEKDAL FİLDİŞ başta olmak üzere derslerini aldığım hocalarıma ve kıymetli zamanlarını ayıran değerli jüri üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam süresince desteklerini esirgemeyen aileme ve dostlarıma sonsuz teşekkürler.

Can parçam, oğlum Ziver Ayaz'a.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	iii
TEZ ONAY SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	viii
ÖNSÖZ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER VE KOBİ'LERİN ÖNEMİ

1.1. KOBİ Tanımı.....	3
1.2. Dünyada ve Türkiye'de KOBİ Sınıflandırılması	4
1.3. KOBİ'lerin Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri	8
1.4. KOBİ'lerin Karşılaştığı Sorunlar	15
1.5. KOBİ'lere Yönelik Sağlanan Destek Uygulamaları	16

İKİNCİ BÖLÜM

KOSGEB VE KOSGEB DESTEKLERİ

2.1. KOSGEB, KOSGEB Tarihi ve Teşkilat Yapısı	17
2.2. KOSGEB Destek Programları	19
2.3. KOSGEB Proje Bazlı Destek Programları	21
2.3.1. Geleneksel Girişimci Destek Programı	22
2.3.2. İleri Girişimci Destek Programı	24
2.3.3. Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı	27
2.3.4. KOBİGEL- KOBİ Gelişim Destek Programı	28
2.3.5. Yurtdışı Pazar Destek Programı	30
2.3.6. KOSGEB Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı	31
2.3.7. KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı	32
2.3.8. İşbirliği Destek Programı	34
2.3.9. Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEKİRDAĞ İLİNİN EKONOMİK YAPISI

3.1. Tekirdağ İli	40
3.2. Tekirdağ İlinde Sanayi	40
3.3. Tekirdağ İlindeki Özel Ekonomik Bölgeler	45
3.4. Tekirdağ İli KOBİ'leri.....	46
3.5. Tekirdağ İlinde KOSGEB Destekleri.....	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASILAŞMA ÇERÇEVESİNDE KOSGEB TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLEN PROJE BAZLI DESTEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ: TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ

4.1. Araştırmanın Sınırları ve Araştırma Grubu.....	52
4.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi	53
4.3. Proje Bazlı Desteklere İlişkin Türkiye ile Tekirdağ Karşılaştırılması	54
4.4. Tekirdağ İlinde Proje Bazlı Desteklerin Verileri	57
4.5. Tekirdağ İli Proje Bazlı Desteklerin Analiz Bulguları	63
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKÇA.....	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2020 Yılı Verilerine Göre KOBİ Oranı Dağılımı	12
Şekil 2: 2020 Yılı Türkiye’de Ölçek Bazında KOBİ’lerin İhracat Verileri	12
Şekil 3: 2020 Yılı İhracat ve İthalatın KOBİ ve Büyük Ölçekli Girişimlere Oransal Dağılımı.....	13
Şekil 4: 2013-2021 Yılları Türkiye’de Dış Ticaret Eğilimi.....	14
Şekil 5: Tekirdağ İhracat-İthalat Ticaret Eğilimi.....	43
Şekil 6: AR-GE Destekleri Yıllara Göre Dağılımı	59
Şekil 7: Yeni Girişimci Desteği Yıllara Göre Dağılımı	60
Şekil 8: Girişimcilik Destekleri Yıllara Göre Dağılımı.....	60
Şekil 9: KOBİ Proje Destek Programı Yıllara Göre Dağılımı.....	61
Şekil 10: KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı Yıllara Göre Dağılımı	61

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de KOBİ Sınıflandırılması	8
Tablo 2: 2013-2021 Yılları İhracat ve İthalat Tutarları	14
Tablo 3: 2020-2021 Yıllarında İhracat ve İthalat Yapılan Ülkeler	15
Tablo 4: KOSGEB Destek Programları	20
Tablo 5: Yürürlükte olan KOSGEB Proje Destek Programları	21
Tablo 6: KOSGEB Proje Bazlı Destek Programları ve Destek Üst Limitleri	22
Tablo 7: 2010-2021 Yıllarında KOSGEB’in Verdiği Destek Tutarları ve Firma Sayıları.....	23
Tablo 8: Geleneksel Girişimci Destek Programı Proje Giderleri.....	24
Tablo 9: İleri Girişimci Destek Programı Proje Giderleri.....	26
Tablo 10: Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı Proje Giderleri	29
Tablo 11: KOSGEB Tarafından İlan Edilen Çağrı Konuları	30
Tablo 12: KOBİGEL Destek Programı Proje Giderleri	31
Tablo 13: Yurt Dışı Pazar Destek Programı Proje Giderleri	32
Tablo 14: Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı Proje Giderleri ...	33
Tablo 15: Desteklerin Teknoloji Düzeylerine Göre Destek Tutarları... 	34
Tablo 16: KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Proje Giderleri.....	35
Tablo 17: İşletici Kuruluş Modeli Destek Limitleri.....	36
Tablo 18: Proje Ortaklığı Modeli Destek Limitleri	37

Tablo 19: Uluslararası Kuluçka Merkezi Programı Proje Giderleri....	38
Tablo 20: Uluslararası Hızlandırıcı Programı Proje Giderleri	39
Tablo 21: Tekirdağ İli İhracat Tutarı TR21 Payı.....	42
Tablo 22: Tekirdağ'ın İhracat Yaptığı İlk Beş Ülke (2020-2021)	43
Tablo 23: Tekirdağ'da İhracat Yapan Firma Sayısı	44
Tablo 24: Türkiye ve Tekirdağ İhracat Tutarları Oranlaması	45
Tablo 25: Tekirdağ İlinde Bulunan OSB Listesi.....	46
Tablo 26: İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı Tekirdağ Verileri	47
Tablo 27: Tekirdağ İli KOBİ Sayısı	47
Tablo 28: Tekirdağ ili KOSGEB Veri tabanında Bulunan KOBİ Sınıflandırması	48
Tablo 29: Tekirdağ İlçeler KOSGEB Veri Tabanına Kayıtlı KOBİ Sıralaması	49
Tablo 30: KOSGEB Veri Tabanına Kayıtlı KOBİ Sayılarının Destek Alan KOBİ Sayısına Oranı.....	49
Tablo 31 :Tekirdağ Kuzey Müdürlüğü Destek Tutarı	51
Tablo 32 :Tekirdağ Güney Müdürlüğü Destek Tutarı.....	51
Tablo 33: Yıllık Destek Tutarlarının Enflasyon Oranına Göre Enflasyondan Arındırılmış Tutarları.....	62
Tablo 34: Yurtdışı Pazar Destek Programı Destek Tutarının Enflasyon Arındırılmış Tutarı	63
Tablo 35: Türkiye ile Tekirdağ ili Destek Tutarları Karşılaştırılması	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 36: 2010-2021 Yıllarında Verilen Desteklerin Firma Sayıları Karşılaştırılması	56

Tablo 37: Türkiye ve Tekirdağ İli Proje Bazlı Desteklerin İşletme Ölçek Sayıları (2010-2021)	56
Tablo 38: Tekirdağ İli Proje Bazlı Destek Verileri (2010-2021).....	58
Tablo 39: Tanımlayıcı İstatistikler	65
Tablo 40: Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Test İstatistikleri	65
Tablo 41: Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sıralama Değerleri.....	66

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AR-GE** : Araştırma ve Geliştirme
- GSMH** : Gayri Safi Milli Hasıla
- KOBİ** : Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme
- KOSGEB** : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
- NACE** : Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflandırılması
- OECD** : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
- OSB** : Organize Sanayi Bölgesi
- TTK** : Türk Ticaret Kanunu
- TÜİK** : Türkiye İstatistik Kurumu
- TTK** : Türk Ticaret Kanunu
- SPSS** : Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı

GİRİŞ

Dünyada küreselleşme anlayışının hâkim olduğu günümüzde Türkiye’de uluslararasılaşma kavramı ile KOBİ’lere özgü olan politikaların beraberinde sağlanan düşük faizli kredi, geri ödemesiz destek ve geri ödemeli destek gibi teşviklerin sayısında ve çeşidinde önemli artışlar meydana gelmiştir. Ayrıca işletmelere destek veren kamu kurum ve özel sektör kuruluşlarının sayısında da artışlar olmuştur. KOBİ’lere yönelik destek veren kamu kuruluşlarının başında ise KOSGEB gelmektedir. Bir iş fikrinin ortaya çıkarak açılışının yapılması, işletme olarak faaliyete geçmesi, büyüme süreci esnasında ve bu işletmenin kendi ayakları üzerinde durup gelişmesi dönemlerinde ve devam eden süreçlerde gereken desteğin önemli bir bölümü KOSGEB tarafından sağlanmaktadır (KOSGEB Stratejik Plan 2011-2015, 2010).

Bu çalışmada KOSGEB tarafından KOBİ’lere sağlanan proje bazlı desteklerin uygulanması analiz edilerek uluslararasılaşma bağlamında değerlendirilmesinin araştırılması amaçlanmaktadır. İlk olarak ekonomi için büyük bir güç olan KOBİ kavramı ele alınıp, KOSGEB ve destekleri hakkında bilgi verilecektir. KOSGEB’in, KOBİ’lere sağlamış oldukları proje bazlı desteklerin mevzuat ve uygulama esasları, yönetmelikleri incelenerek amaca ulaşmak hedeflenmektedir. Bununla birlikte, KOSGEB tarafından değerlendirilen proje bazlı desteklerin KOBİ’lere sağlanan uluslararasılaşmaya yönelik tarafları, ülkenin diğer ülkeler ile olan ilişkilerine ve bu ilişkilerin gelişimine katkısı bağlamında KOBİ’lere ilişki kurduğu ülkelerin ekonomi, politika ve uluslararasılaşma çerçevesinde çeşitli avantajlar ve öncelikler içermesi durumu ile KOSGEB tarafından KOBİ’lere sağlanan uluslararasılaşma çerçevesi ile proje bazlı bu desteklerin Türkiye’nin ticaret ilişkisi kurduğu ülkeler arasındaki ilişkilerinin gelişimine olan faydası da görülecektir.

Bu çalışma ile Tekirdağ ilinde KOSGEB tarafından sağlanan proje bazlı desteklerin yararlanıcı KOBİ’lerin faaliyetleri üzerinde oluşturduğu etkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma, KOSGEB proje bazlı desteklerin Tekirdağ ili örneği ve KOSGEB’in işletmelere sağlamış olduğu destek tutarı, firma adeti, ihracat

durumları, ihracat tutarları ve desteklerin verimlilik oranları değerlendirmesi yönünden önemli birkaç çalışmadan bir tanesi olacaktır. Literatürde KOSGEB destek programlarının KOBİ'lere etkileri konusunda pek çok çalışma olmasına rağmen, uluslararası çerçevede KOSGEB desteklerinin proje bazlı olarak değerlendirilmesi noktasında desteklerin incelenerek analiz edilmesi için çok az çalışma vardır. Bu çalışma sayesinde Tekirdağ ili örneği araştırması yapılarak işletmelerin hazırladığı projelerin KOSGEB tarafından kabul edilmesi ile destek aldıktan sonraki dönemde uluslararasılaşma çerçevesinde ülke ekonomisine ve işletmelere dış ticaret arenasında etki etmesine ve programların ölçülmesi konusunda katkılar oluşturulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER VE KOBİ'LERİN ÖNEMİ

Çalışmanın bu bölümünde KOBİ kavramı tanımlanacak, söz konusu kavramın sınıflandırılması boyutunun dünya ve Türkiye açısından durumları sunularak, dünyada ve Türkiye’de KOBİ’lerin ekonomiye olan katkı durumu ile KOBİ’lere ait dış ticaret verilerinden bahsedilecektir.

Ülkemizin Avrupa Birliğine katılım ve uyum süreci standartlarına uygun olarak ulusal KOBİ politikalarının oluşturulması amacıyla sahip olan KOSGEB ve KOSGEB’ in sağladığı destekler hakkında detaylı bilgilerin sunulmasından önce KOBİ kavramı hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir.

1.1. KOBİ Tanımı

Bu tanımı incelerken KOBİ kavramı ile genel kabul görmüş bir tanım bulunmadığı tespit edilmiştir. KOBİ’ler ile ilgili ülke coğrafyası, ülkenin ekonomik yapısı, nüfus yoğunluğu, siyasi anlayış ve demografik yapısı ile beraber jeopolitik yapısı gibi birçok etken tanım yapılamamasının nedenlerinden sayılabilir. KOBİ tanımı araştırılırken ekonomiye bakış açılarının ülkeden ülkeye değişkenlik sağladığı ve ekonomilerinin büyüklükleri ile kültürel varlıklarının farklılıkları nedenleriyle ortak bir tanım yapılamadığı tespit edilmiştir.

KOBİ’lerin tanımlanmasında ölçütlerin kullanılması esastır. Ölçütlerin oranları, parametreleri, kullanım alanları sektörlere göre değişiklik sağladığından dolayı evrensel bir tanım oluşmasını engellemektedir.

Günümüz ekonomi yapısının en önemli unsurlarından olan KOBİ’leri, kendilerini sürdürülebilir bir şekilde üretim ve hizmet sunan, değişime hızlı uyum sağlayan, piyasayı yönlendiren ve hareketlenmesine yardımcı olan, büyüme ve kalkınma durumlarıyla öncü olmaya çalışan ve mevcut değerlerine katkı sağlayan ekonomik birimler olarak tanımlayabiliriz.

KOBİ’ler devletlerin ekonomik dinamiklerini oluşturan ve yön veren birimlerdir. Bu nedenle hükümetlerin ekonomi programları içerisinde önce gelen

faktörleri olarak görünmektedir. Ülkelerin öncelikleri, iktisadi yapıları, sanayi hacimleri, sorunları, temel değerleri farklılık göstermekle beraber uyguladıkları politikalarda farklıdır. Bu politikalar belirlenirken KOBİ'lere uygulanması için KOBİ'lerin ilk olarak ölçülerek sınıflandırılması gerekmektedir.

1.2. Dünyada ve Türkiye'de KOBİ Sınıflandırılması

Dünyada bulunan tüm işletmelerin % 95'ini KOBİ'ler oluşturmakla beraber Almanya'da bulunan tüm işletmelerin % 99'unu, ABD'de bulunan tüm işletmelerin % 97.2'sini, Fransa'da bulunan tüm işletmelerin % 99'unu, Güney Kore'de bulunan tüm işletmelerin % 98.8'ini, Hindistan'da bulunan tüm işletmelerin % 98.6'sını, İngiltere'de bulunan tüm işletmelerin % 96'sını, İtalya'da bulunan tüm işletmelerin % 98'ini, Japonya'da bulunan tüm işletmelerin % 99.4'ünü, Türkiye'de bulunan tüm işletmelerin % 99.2'sini KOBİ'ler oluşturmaktadır (Akgemci & Çelik, 2013, s. 6-9).

KOBİ'lerin ülkelere göre tanım farklılaşmasının sebebi, bölge, zaman, sektör, toplumsal durum, devletin ekonomik hedeflerinin amaçlarında değişim sergilemesidir. Amaçlanan hedeflerin doğrultusunda uygulanan politikaların değişikliği de tanımları arttırmaktadır (Koçel, 1993, s. 25).

KOBİ kavramı ülkeden ülkeye değişkenlik göstermekle birlikte ülkemizde de her kurum tarafından farklı bir şekilde tanımlanmıştır. KOBİ tanımında yapılan sınıflandırmaları ülkelerin kurumlarının faaliyet alanlarına yönelik olarak ta değişiklik gösterdiği görülmektedir (Türkoğlu & Çelikkaya, 2011, s. 22).

KOBİ tanımı ile ilgili dünyada ülkelere göre birçok ifade karşımıza çıkmış olup aşağıda ülkelere göre sınıflandırmalar bazında açıklanmaktadır.

Tayland, Brezilya ve Malezya gibi ülkelerde sınıflandırılan işletmeler çalışan sayısına göre ölçeklenirken, Kenya, Hindistan, Endonezya, Nijerya, Gana, Nepal, Sri Lanka ve Bangladeş gibi ülkelerde ise sermaye miktarına göre ölçekler oluşmaktadır. Bununla birlikte Filipinler, Peru, Sudan, Japonya ve Amerika gibi ülkelerde çalışan sayısı ile birlikte sermaye, toplam satışları ve miktarları ölçek olarak esas alınmaktadır (Can, 2012).

Avrupa Birliği (AB), üye ülkelerinin mevcut her üyesinin ekonomik durumuna bağlı şekilde ayrı ayrı sınıflandırma yapmaktadır. Sınıflandırmada en çok çalışan sayısı ve toplam cirolar dikkate alınmaktadır. AB ülkelerinin çoğu KOBİ sınıflandırmasını 250 kişiden az çalışanı olan ile toplam satışları 50 milyon Euro'dan az veya mali bilançosu 43 milyon Euro'dan az olan ve işletmeye bağlı hissesinde % 25'ten fazla başka firma olmayan işletmeler olarak tanımlamıştır (Taş, 2010).

KOBİ'ler hakkında kanuni bir tanım olmayan Fransa'da OECD kaynaklarına göre çoğunlukla 10 kişiden fazla ve 500 kişiden az çalışanı olan işletmeler bu tanıma girmektedir. Sanayi faaliyeti yürüten işletmeler de ise 10-20 kişi çalışanı olanlar "çok küçük işletmeler" tanımına girmektedir (Taş, 2010).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ise KOBİ tanımı bir kamu idare otoritesince yapılmaktadır. ABD'de KOBİ'ler için çalışma yapan "Küçük İşletmeler İdaresi'nin (Small Business Administration)" kuruluşunun tanımına göre, KOBİ'ler için iki kıstas temel esas alınmaktadır. Bu kıstaslarda çalışan sayısı ve yıllık satış hasılatı üzerinden belirlenmektedir. İşletmelerin sektörleri imalat, tarım ve hizmet konularında olduğunda 500 kişi çalışanı olan ve yıllık satış hasılatı veya bilanço toplamı 25 milyon ABD doları olan işletmeler KOBİ tanımına girmektedir (Akın, 2013, s. 5-15).

Asya ülkelerinin birçoğunda ise her bir sektöre göre belirlenmiş limitler konularak ve bu dâhil de limitlerde ayrıma gidilerek tanım yapılmıştır.

Asya ülkesi olan ve ekonomisinin dünya sıralamasında olduğü Çin'de KOBİ tanımı işletmelerin sektörlerine göre değişim sağlamaktadır. Çin'de 2003 yılında yayınlanmış olan KOBİ Kanunu ile Çin, KOBİ'lerin çalışan sayısı, yıllık toplam cirosu ve sermayesini kapsayacak şekilde bir tanımlamada bulunmuştur. Söz konusu tanımda sanayi sektöründe olan bir işletme çalışan sayısı 2000 kişiden fazla olması ve toplam sermayesi 300 milyon Yuan' dan fazla olması kriterlerine sahipse KOBİ'dir. Bu tanıma uyan işletmelerin çalışan sayısı 300 kişiden az ve yıllık toplam sermayesi 30 milyon Yuan' den az olan işletmeler ise "küçük işletme" olarak sınıflandırılmaktadır. Ayrıca çalışan sayısı 301-2000 kişi arası ve yıllık toplam

sermayesi 30-300 milyon Yuan arasında olan işletmeler ise “orta ölçekli işletmeler” şeklinde kabul edilmektedir (KOSGEB, 2000).

Arap dünyasında ise KOBİ tanımlaması mevcut sınıflandırmalara yakınlık göstermektedir. Genel olarak çalışan sayısı, sermaye tutarı söz konusudur. Ortadoğu ülkelerinin gelişmişlik düzeylerine göre KOBİ tanımı farklılık göstermektedir. Ürdün, Suudi Arabistan, Irak, Kuveyt gibi ülkeler 1-49 arasında çalışan sayısı olan işletmeleri KOBİ tanımı kapsamına almaktadır (Ekinci, 2003).

Türkiye’de işletmelerin sınıflandırılması ile ilgili yapılan çalışmalar Cumhuriyet dönemine kadar gitmektedir. 1923 yılında İzmir İktisat Kongresinin gerçekleştirilmesi ile başlayan görüşmeler 1927 yılında yürürlüğe giren “Teşviki Sanayi Kanunu” ile işletmeler sınıflandırılmış ve 1942 yılına kadar etkinliğini göstermiştir. Bu kanuna göre 5 çalışan sayısından az ve 9 beygir gücünden az olan işletmeler KOBİ, üzerinde olanlar ise büyük işletme olarak tanımlanmaktadır (Arıcıoğlu & Kozan, 2005).

Sonraki yıllarda bu tanım değişkenlik göstermiştir. 1950 yılında 5590 sayılı “Ticaret ve Sanayi Odaları ile Borsalarının Kurulumuna İlişkin Kanun” çalışan sayısı en az 10 ile enerji kullanmayan işletmeler ve çalışan sayısı en az 5 olan ile enerji kullanan işletmeleri “küçük işletmeler” olarak tanımlanır (Şengezer, 1992, s. 6-7).

1980 yılında ise çalışan sayısı 10 kişiden az işletmeler küçük ölçekli, çalışan sayısı 10-24 olan işletmeler orta ölçekli olarak tanımlanır. 1983 yılında çalışan sayısı 25’e yükselttirilerek bu kıstas “küçük işletme” olarak kabul görülmüştür. 1992 yılında imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerde çalışan sayısı 1-9 olanlara küçük ölçek tanımı getirilmiştir. Ülkemizde 18 Ocak 2001 tarih ve 24291 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan “KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında 2000/1822 sayılı Karar” ile uygulanan KOBİ tanımı ile işletmelerin imalat ve tarımsal sektörlerde faaliyette olması halinde defter kayıtlarında net tutarı 400 milyona kadar ve çalışan sayısı 1-9 kişiye kadar olan işletmeler “mikro ölçekli”, çalışan sayısı 10-49’a kadar olan işletmeler “küçük ölçekli”, çalışan sayısı 50-250’ye kadar olan işletmeler “orta ölçekli” olarak sınıflandırılmıştır (www.resmigazete.gov.tr, 2001).

AB 2005 yılında KOBİ tanımını yapılandırarak üye ve aday devletlerin bu tanıma uygun çalışmalarda bulunmasını tavsiye etmiştir. Böylece Türkiye’de ilk olarak Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan tavsiye kararı ile bu yılda KOBİ tanımı yapılmış ve ilgili tavsiye kararı uyarınca 18 Kasım 2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan “KOBİ’lerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” ile ortak bir tanım hazırlanmıştır. Yapılan bu tanımda hem çalışan sayısı hem de mali ölçütlere yer verilmiştir. Yıllar içerisinde verilen bu mali ölçütlerde ülke ekonomisine göre değişiklikler yapılmıştır (www.resmigazete.gov.tr, 2005).

Ülkemizde 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ve daha sonra “30 Nisan 2018 tarihli ve 2018/11828 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Yönetmelik” ile KOBİ kıstaslarında değişiklikler yapılmıştır. KOBİ’lerin sınıflandırılması mikro, küçük ve orta olarak üç ölçekte tanımlanmaktadır.

- Mikro İşletmeler: Bir takvim yılı içinde 10 çalışandan az kişi çalıştıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 3 milyon Türk Lirası’nın altında kalan KOBİ’lerdir.
- Küçük İşletmeler: Bir takvim yılı içinde 50 çalışandan az kişi çalıştıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon Türk Lirasını geçmeyen KOBİ’lerdir.
- Orta Ölçekli İşletmeler: Bir takvim yılı içinde 250 çalışandan az çalışanı olan ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 125 milyon Türk Lirasını geçmeyen KOBİ’lerdir (www.resmigazete.gov.tr, 2005).

Tablo 1: Türkiye’de KOBİ Sınıflandırılması

KOBİ Sınıflandırılması	Çalışan Sayısı	Yıllık Net Satış Hasılatı ve Mali Bilanço Toplamı
Mikro Ölçekli Olacak İşletme	10 dan az personeli olan	3 Milyon Türk Lirasına kadar
Küçük Ölçekli Olacak İşletme	50 den az personeli olan	25 Milyon Türk Lirasına kadar
Orta Ölçekli Olacak İşletme	250 den az personeli olan	125 Milyon Türk Lirasına kadar

Kaynak: www.resmigazete.gov.tr

18 Mart 2022 tarih ve 31782 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile ilgili kıstaslarda değişiklikler yapılmıştır KOBİ tanımında en güncel kıstaslar bu şekildedir.

- Mikro İşletmeler: Bir takvim yılı içinde 10 çalışandan az kişi çalıştıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 5 milyon Türk Lirası’nın altında kalan KOBİ’lerdir.
- Küçük İşletmeler: Bir takvim yılı içinde 50 çalışandan az kişi çalıştıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 50 milyon Türk Lirasını geçmeyen KOBİ’lerdir.
- Orta Ölçekli İşletmeler: Bir takvim yılı içinde 250 çalışandan az çalışanı olan ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 250 milyon Türk Lirasını geçmeyen KOBİ’lerdir. (www.resmigazete.gov.tr, 2022)

1.3.KOBİ’lerin Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Dünyada kapitalizmin gelişme sağladığı küresel ekonomiyi bir bütün olarak görmemize karşın uluslararası birikimlerin bu süreçte 1970’li yıllara gelindiğinde artış kazandığı, teknolojinin gelişmesiyle dünyada tek bir pazara dönüşüm olduğu görülmektedir. Böylelikle bu yıllardan sonra KOBİ’lere önem verilerek bununla ilgili politikalar geliştirilmeye başlanmıştır.

Cumhuriyet döneminde hükümetin ekonomi politikalarına karşı yaptığı ilk atılım İzmir İktisat Kongresidir. Bu kongre sonrasında imzalanan Lozan

Antlaşmasındaki Ticaret Sözleşmesi ile izlenecek politikaların nasıl olacağı şekil almıştır (Kasalak, 2012, s. 68).

Türkiye bu yıllarda tarımsal ürünleri ihraç etmeye devam etmiş, bu ürünler dışında kalan ürünleri ithal etmeye devam etmiştir. Dünyadaki ekonomik bunalımın getirdiği etkiler ile Türkiye’de dış ticaret sınırlamaları getirilerek içe dönük bir ekonomi politikası izlenmiştir. Çünkü ithal edilen ürünlerin fiyatları ihraç edilen ürünlerden daha fazla olması ülkenin kaynak kaybına neden olmaktadır. İthal edilecek ürün için daha fazla yerli ürün vermesi gerekiyordu. Dünyadaki bu bunalımdan dış ticaret ilişkileri olan ülkelerinde etkilenmiş olması dış ticaret oranının azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenlerin birikiminden dolayı ihracatı yapılamayan ürünlerin iç piyasada işlenmesini sağlayacak sanayi işletmelerinin kurulmasına karar verildi (Erdoğan & Canbay, 2016, s. 33).

İzmir İktisat Kongresi ve Ticaret Sözleşmesi ardından getirilen sanayi kanunları ile istenilen sanayileşmenin sağlanamaması, dünyada ekonomik buhranın Türkiye ekonomisine yansıyan durumları ile ekonominin düşüş göstermesi, piyasada yapılması gerekli yatırımların devlet gücü ile yapılması görüşlerini ortaya çıkarmıştır. 1930’lu yıllarda Türkiye’de devletçilik ilkesi benimsenerek ekonomide yol gösterici, yapıcı ve emredici bir süreç izlenmesine karar verilmiştir (Kılıçbay, 1999, s. 101).

İkinci Dünya Savaşı ile dünyada ve Türkiye’de ekonomik krizler ortaya çıkmış ve bu krizlere yapılan müdahaleler ekonominin toparlanmasına pek etki sağlamamıştır. Bu süreçte savaş nedeniyle dış ticaret gerilemiş, enflasyon artış göstermiştir. Savaş sonrasındaki daralma ülkenin dış borç talep etmesine neden olmuştur. Türkiye, ABD’nin hazırlamış olduğu Marshall planı kapsamında yardım talep etmiş 1951’li yıllara kadar bu yardım ile ekonomisine katkı sağlamak için çalışmalarda bulunmuştur (Kazgan, 2021, s. 67-68).

Türkiye’de 1950’li yıllara gelindiğinde KOBİ’lerin önemi artmış ve ekonomi açısından isteklere cevap verilmeye başlanmıştır. 1950’li ve 1960’lı yıllarda ekonomi dengesi bunalımı sonucunda korumacı dış ticaret politikalarının ardından oluşmuş olan ithal ikameci sanayileşme durumu, planlı bir döneme geçişle beraber

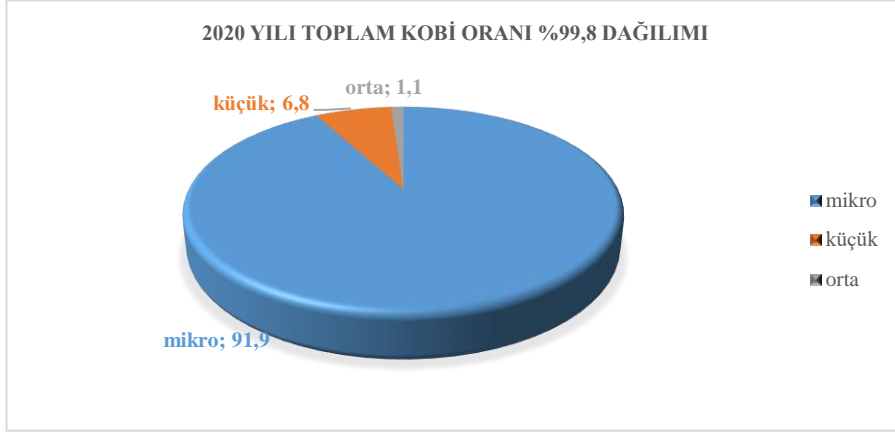
büyüme hızlandırmak amacı taşımakta, dış ticaret politikasının da bu amaca bağlı olarak şekillenmesine neden olmuştur. Türkiye’de 1970’li yıllara geldiğimizde yapılan müdahale ile ithal ikameci sanayileşme politikası sayesinde daha önce yurt dışından ithal edilen tüketim ürünlerinin devlet desteği ile birlikte özel sektör tarafından üretilmesi amaçlanmış ve dışarıdan ithal edilen sanayi ürünlerinin ülke içinde üretilerek, dış ticaret açığının azaltılması sağlanacaktır. İthal ikameci sanayileşme politikası sayesinde sanayi üretiminin milli gelir içerisindeki payı artış sağlamaya başlamıştır. Fakat bu politikanın getirdiği olumsuz bir durum ortaya çıkmıştır. Milli sanayileşmenin büyümesi için ülkenin sürekli olarak yurtdışından yeni teknolojiler ithal etmesi gerekmektedir. Bu ihtiyaç ile yurtdışındaki teknolojiye bağlı olarak yerli üretimin teknoloji transfer edememesi ile üretimde aksaklıklar meydana gelmiştir (Kalkavan, 2018). Bu aksaklıklar ile beraber devlet, 24 Ocak 1980 yılında alınan kararlarla ithal ikameci sanayileşme politikasından vazgeçerek, ihracata yönelik sanayileşme politikası izlenmeye başlanmış ve piyasa ekonomisini uygulamaya alarak KOBİ’nin önemini gerekliliğini daha çok arttırmıştır. AB’nin 1983 yılında KOBİ yılı ilanı sonrasında 1990’lı yıllara geldiğinde Türkiye’de KOBİ kavramı daha da önem arz etmiş, 1996 yılında “KOBİ Teşvik Kararnamesi” çıkarılmıştır. Türkiye’de ekonomiye katkısı fark edilen KOBİ gerçeğiyle birlikte günümüze gelene kadar KOBİ’lere yapılacak teşvik konularında birçok düzenleme yapılmıştır (Kasalak, 2012, s. 68).

Kültürel ve ekonomik hayatımızda KOBİ’ler piyasadaki kararlılığı da sağlayan birimlerdir. Türkiye’de KOBİ’lerin birçok konuda ekonomik olarak gelişmiş diğer ülke KOBİ’leriyle benzerlikleri ve farklılıkları bulunmaktadır. Farklılık konusuna değinirsek devletin işletmelere sunmuş olduğu teşvikler örnek olabilir. KOBİ’lerin mali durumlarının düşüklüğü, insan gücüne dayalı emeğe yönelik bir imalat-üretim noktasında olduğu için dünya standartlarındaki teknolojik gelişmelere ayak uyduramamakta ya da teknolojik yatırımların eksikliği ile de ülkenin ekonomik durumuna katkısı düşük olmaktadır. Bu durumun işletmelerin seviyesini düşürmekte ve seviyenin yukarıya çekilmesi için KOBİ’lere istihdam sağlaması, KOBİ olma yolunda girişimci adaylığı konularında destek olmak devlet gerekliliği olarak görülmektedir (Özdemir, Ersöz, & Sarıoğlu, 2007, s. 173-200).

KOBİ'ler ülke içinde ekonomik politikalar ve hükümet programlarının hayata geçmesi açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir. KOBİ'lerin ülke ekonomisinin en küçük birimlerine kadar yayılmış etki alanları göz önünde bulundurulduğunda alınan kararların ülkenin tamamına yayılabilmesi hususunda oldukça önemli oldukları söylenebilir.

2010-2020 yıllarında girişim sayısı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine bakıldığında; bu yıllar arasında girişim sayısının bir önceki yıla göre sürekli arttığı görülmektedir. 2020 yılında bir önceki yılı verilerine göre mikro ölçekli girişim sayısı %1,9 artarak 3.035.095'e, küçük ölçekli girişim sayısı %7,7 artarak 223.626'ya, orta ölçekli girişim sayısı %9,0 artarak 37.274'e çıkmıştır. Türkiye'de büyük ölçekli girişim sayısı ise %12,3 artarak 8.071'e yükselmiştir. 2020 yılına ait bu verilere baktığımızda Türkiye'de hizmet ve sanayi sektörlerinde KOBİ niteliğindeki girişim sayısı %2,3 artarak 3.295.995 olmuştur (Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2020).

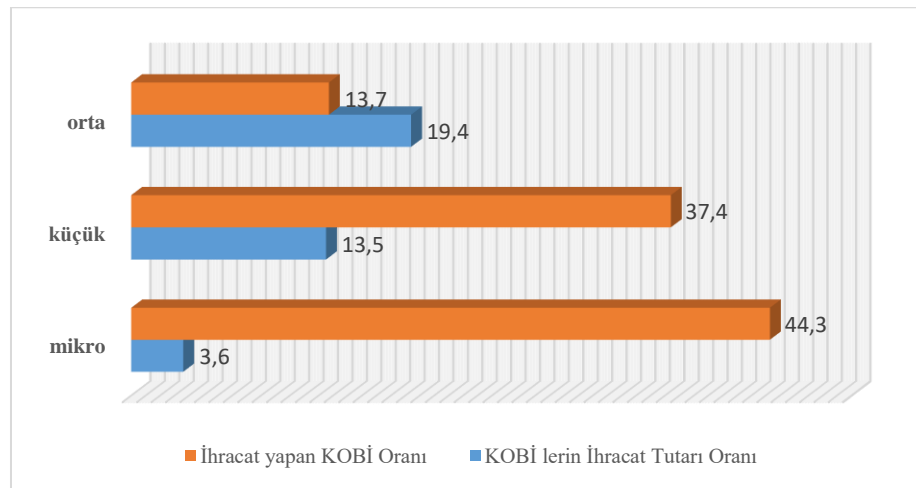
Türkiye'de 2020 yılına ait son verilere göre KOBİ'ler ülkede tüm işletmelerin %99,88'ini oluşturmakta ve bu orana göre mikro ölçeklilerin payı %91,9, küçük ölçeklilerin payı %6,8, orta ölçeklilerin payı ise %1,1'dir. Türkiye'de toplam ciroda KOBİ'lerin payı ise %49,5'ini oluşturmaktadır. Bu orana göre mikro ölçeklilerin payı %10,9, küçük ölçeklilerin payı %18,4 ve orta ölçeklilerin payı %20,1'dir. Türkiye'de KOBİ'lerin payı toplam katma değer %41,3'ünü oluşturmakta olup mikro ölçeklilerin payı %7,8, küçük ölçeklilerin payı %13,4 ve orta ölçeklilerin payı %20,2'dir. Türkiye'de üretilmiş olan toplam üretim değerinde KOBİ'lerin payı %42,7 olup mikro ölçeklilerin payı %9,1, küçük ölçeklilerin payı %15,0 ve orta ölçeklilerin payı %18,6'dır. Türkiye'de toplam istihdam oranında KOBİ'lerin payı toplam istihdam oranının %72'sini oluşturmaktadır. Bu orana göre mikro ölçeklilerin payı %35,8, küçük ölçeklilerin payı %19,9 ve orta ölçeklilerin payı %16,3'tür (Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2020).

Şekil 1: 2020 Yılı Verilerine Göre KOBİ Oranı Dağılımı

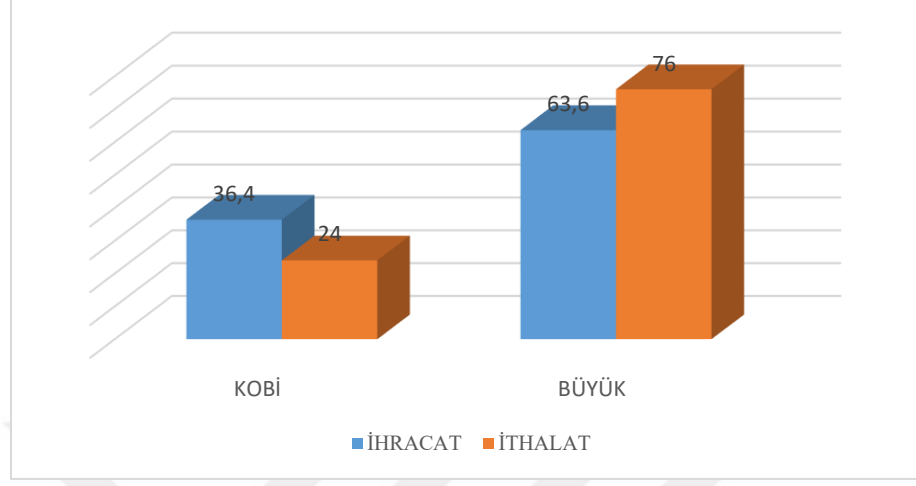
Kaynak: TÜİK Verileri

2020 yılında dış ticaret verileri incelediğinde Türkiye’de ihracat tutarında KOBİ’lerin payı %36,4 olmaktadır. Bu orana göre mikro ölçeklilerin payı %3,6, küçük ölçeklilerin payı %13,5 ve orta ölçeklilerin payı %19,4’tür. 2020 yılında ülkede ihracat gerçekleştiren girişim sayısında KOBİ’lerin payı %95,3’ünü oluşturmaktadır. Bu orana göre mikro ölçeklilerin payı %44,3, küçük ölçeklilerin payı %37,4 ve orta ölçeklilerin payı %13,7’dir. Türkiye’de ithalat tutarının %24’ü KOBİ’ler tarafından gerçekleştirilmiştir (Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2020).

Şekil 2: 2020 Yılı Türkiye’de Ölçek Bazında KOBİ’lerin İhracat Verileri

Kaynak: TÜİK Verileri

Şekil 3: 2020 Yılı İhracat ve İthalatın KOBİ ve Büyük Ölçekli Girişimlere Oransal Dağılımı

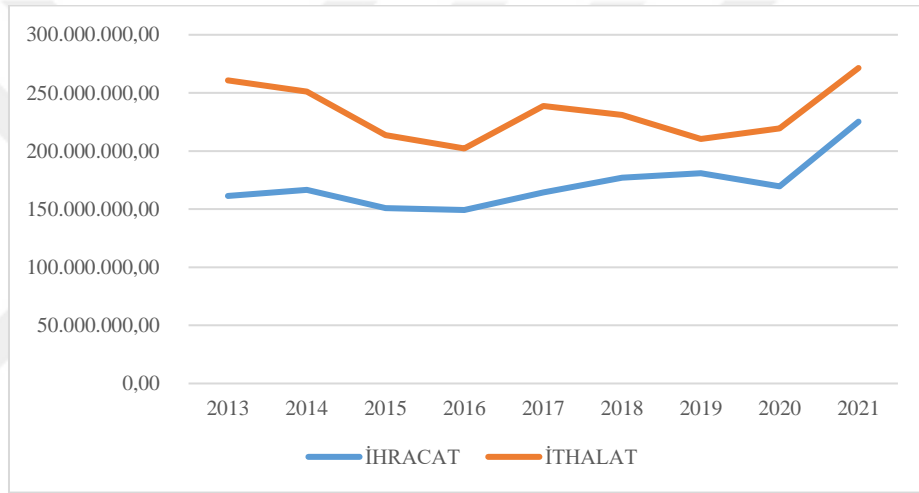
Kaynak: TÜİK Verileri

2013-2020 döneminde en çok ihracat Avrupa'ya yapılırken en çok ithalat Asya'dan yapılmıştır. Bu oranlar incelendiğinde 2020 yılı içerisinde dış ticaret konusunda dış ticaret açığının aza indirilmesi konusunda Türkiye ekonomisinde KOBİ'lerin önemi büyüktür.

Tablo 2'de Türkiye'de 2013-2015 yıllarında ihracatın ithalatı karşılama durumu arasında negatif bir durum görünmekte iken 2015 yılı sonrası ihracatın ithalatı karşılama durumunda pozitif bir yönde gelişme olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin ihracat tutarlarındaki payları ithalata oranla daha yüksektir. Bundan dolayı KOBİ'lerin ülkenin dış ticaret ve dış ticaret açığının azaltılması konusunda önemli ekonomik birimler olduğu söylenebilir. Şekil 4'te Türkiye'de 2013-2021 yılları arasındaki dış ticaret verileri bulunmaktadır.

Tablo 2: 2013-2021 Yılları İhracat ve İthalat Tutarları

	İHRACAT	İTHALAT
2013	161.480.914,70	260.822.803,00
2014	166.504.861,80	251.142.429,21
2015	150.982.113,77	213.619.211,46
2016	149.246.999,26	202.189.241,86
2017	164.494.619,32	238.715.127,91
2018	177.168.756,29	231.152.482,65
2019	180.832.721,70	210.345.202,55
2020	169.637.755,31	219.516.806,84
2021	225.264.314,22	271.422.757,51

Şekil 4: 2013-2021 Yılları Türkiye’de Dış Ticaret Eğilimi

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri

2020 yılında Türkiye 226 ülkeye ihracat, 173 ülkeden ithalat gerçekleştirmiştir. En fazla ihracat yapılan ilk üç ülke sıralamasında, ilk ülke 15.978698,127 dolar ihracat ile Almanya, ikinci ülke 11.235.581,735 dolar ihracat ile İngiltere, üçüncü ülke ise 10.182.965,823 dolar ihracat ile ABD olmuştur. En fazla ithalat yapılan ilk üç ülke sıralamasında ilk ülke 23.041.354,105 dolar ithalat ile Çin, ikinci ülke 21.732.759,011 dolar ithalat ile Almanya, üçüncü ülke 17.829.308,593 dolar ithalat ile Rusya olmuştur (Dış Ticaret Verileri, 2020).

Tablo 3: 2020-2021 Yıllarında İhracat ve İthalat Yapılan Ülkeler

İHRACAT YAPILAN İLK ÜÇ ÜLKE		İTHALAT YAPILAN İLK ÜÇ ÜLKE	
2020	2021	2020	2021
Almanya	Almanya	Çin	Çin
İngiltere	ABD	Almanya	Rusya
ABD	İngiltere	Rusya	Almanya

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri

2021 yılında 224 ülkeye ihracat, 131 ülkeden ithalat gerçekleştirilmiştir. En çok ihracat yapılan ilk üç ülke sıralamasında ilk olarak 19.317.750,598 dolar ihracat ile Almanya, ikinci olarak 14.719.306,235 dolar ihracat ile ABD ve üçüncü sırada 13.705.147,994 dolar ihracat ile İngiltere olmuştur. En fazla ithalat yapılan ilk üç ülke sıralamasında ilk ülke 32.239.210,766 dolar ithalat ile Çin, ikinci ülke 28.959.029,866 dolar ithalat ile Rusya üçüncü ülke 24.386.395,25 dolar ithalat ile Almanya olmuştur (Dış Ticaret Verileri, 2021).

Türkiye’de KOBİ’lerin ihracat pazar payları ve sorunları ele alındığında işletmelerin düşük olan maliyetleri etkin yönetim ve organizasyon yapılarının olması ile büyük işletmeler uluslararası pazarlara açılmada KOBİ’lere kıyasla daha önceliklidirler. KOBİ’lerin ihracat payları sanayi sektörünün varlığı ile büyüme sağlamaktadır. KOBİ’lerin ihracatta karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde ulusal ve işletme düzeyinde olduğu görülmektedir. KOBİ’lerin karşılaştığı finansman yetersizliği, bürokrasi engelleri ve bunun getirdiği sorunlar ile destek yetersizliği, ülkelere göre kotalar, bilgi yetersizlik durumu şeklindeki sorunlar sıralanabilir. KOBİ’lerin işletme açısından karşılaştığı sorunlar ise üretim sürecindeki denge durumu ve iş gücü tesis etme kısmında engeller olarak sıralayabiliriz.

1.4. KOBİ’lerin Karşılaştığı Sorunlar

KOBİ’ler dünya ve Türkiye ekonomisine sağladıkları avantajlarına karşı yönetim ve organizasyon ayağında birçok sorunlarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. KOBİ’lerin karşılaştığı sorunların en büyüğü finansal yetersizlikleridir.

KOBİ'lerin yönetsel sorunları incelendiğinde bazen KOBİ'lerin sahiplerinin yönetimi tecrübeli işletmenin kendi alanında profesyonelliği olan yöneticilere bırakmak istememekte ve büyümenin getireceği riskleri göze alamadıkları nedenleri ile büyümemektedirler. Ayrıca, belirli bir büyüklüğü yakaladıktan sonra kurumsallaşmaya önem vermemeleri KOBİ'lerin genel yönetim sorunları içinde sayılabilmektedir. Büyük firmaların yönetimi tecrübeli yöneticiler tarafından yapılmaktadır. KOBİ'lerin yönetimi ise, işletmenin sahibi, tecrübesi az olan kişiler tarafından veya babadan oğula geçmiş bir şekilde işin eğitimini almadan aile şirketi olarak yıllarca devam eden firma sahipleri ile yapılmaktadır. İşletme sahibi, tüm çalışanlara, muhasebe ve lojistik bölümlerine de bakmaktadır. KOBİ'lerde makine, teçhizat ve sermaye faktörlerinin kısıtlı olmasıyla yönetime büyük görevler düşmekte olup yönetim profesyonel ellerce yapılmalıdır. Aksi takdirde bu tecrübesizlik başarısızlığı beraberinde getirmektedir. İşletmelerin yönetsel sorunlarına çözüm getirecek şekilde devlet politikaları yapılmalı tecrübenin var olduğu işletmeler ile ekonomiyi ayakta tutmak gerekmektedir (Müftüoğlu, 1993, s. 221-223).

1.5.KOBİ'lere Yönelik Sağlanan Destek Uygulamaları

KOBİ'lere sağlanan ve devlet tarafından uygulanan teşvik ve destekler, işletmenin amacına, işletmenin konularına, işletme yapısına, bölgeye göre ayrılmış olabilmekte veya ve desteği sağlayıcı kurumlar çeşitlilik göstermektedir. KOBİ'ler açısından devlet desteklerinden yararlanma süreçleri ulaşılması zor gibi görünse de işletmeler e-devlet üzerinden başvuru yapılabilecek kolaylığına sahiptir. TÜBİTAK, TESKOMB, KOSGEB Eximbank, Türk Sınai Kalkınma Bankası, İhracatçı Birlikleri, Sivil Toplum Kuruluşları ve çalışmanın konusu olan KOSGEB işletmelere yönelik destek programları KOBİ'lerin gelişimine katkı sunmaktadır.

KOBİ'lere yönelik dağıtılan teşvik ve destek uygulamalarının etkileri bağlamında birçok çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmalara göre KOBİ'lere yönelik desteklerin işletmelerin özelinde bazı ihtiyaçlar ortaya konmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde KOSGEB ve destek programları hakkında bilgi verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KOSGEB VE KOSGEB DESTEKLERİ

2.1. KOSGEB, KOSGEB Tarihi ve Teşkilat Yapısı

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, KOBİ'lerin, ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına yardım etmek, KOBİ'lerin verimliliğini artırmak, KOBİ'lerin payının artırılmasını sağlamak, piyasada yarışabilmesini sağlamak, piyasadaki seviyelerini yükseltmek amacıyla sanayide bütünleşmeyi ekonomik gelişmelere uygun bir şekilde gerçekleştirmesini sağlayan bir kuruluştur (www.kosgeb.gov.tr, 2021).

KOSGEB'in kuruluşu "Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı" (KÜSGET) ile "Sınai Eğitim ve Geliştirme Merkezi" (SEGEM) projelerinin hep birlikte sunulması düşüncesi kapsamında ortaya çıkmıştır. 1973 yılında Gaziantep ilinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı öncülüğünde kurulan "Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi" (KÜSGEM), küçük ölçekli sanayi işletmelerine yardımcı olmak ve üretimlerine kolaylık sağlayarak ortak bir şekilde oluşturulan atölyeler sayesinde KOBİ'lere destek olmaya başladı. Bu çalışmalar ilerleyen yıllarda belli bir ölçüte bağlanarak 17 Haziran 1983 tarih ve 83/6744 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan "Küçük Sanayi Yayım Hizmetlerinin Geliştirilmesine dair Milletlerarası Antlaşmaya" göre KÜSGET adıyla faaliyetlerine devam etti. Bakanlar Kurulu'nun 10 Kasım 1978 tarih ve 7/16728 sayılı kararı ile yürürlüğe giren "Sınai Eğitim Hizmetlerinin Verilmesine dair Milletlerarası Antlaşmaya" göre SEGEM adıyla faaliyetlerine devam etti (www.kosgeb.gov.tr, 2022).

KÜSGET ve SEGEM tarafından yürütülen proje sürelerinin az olması, gerçekleştireceği faaliyetlerin belirli süreleri kapsamı ve ülke içinde bulunan işletmelerin duyduğu ihtiyacı yeterince karşılayamadıkları nedenleriyle bu iki kuruluş birlikte daha verimli ve daha kapsamlı şekilde ülke genelinde her bölgeye sürekli hizmet vermek amacıyla birleştirilmiştir. Bu birleşme ile 20 Nisan 1990 tarih ve 20498 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan 3624 sayılı "Küçük ve Orta Ölçekli

Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun” kapsamında KOSGEB kurulmuş oldu (KOSGEB Performans Programı, 2021).

KOSGEB, 1990 yılından itibaren 2009 yılına kadar sanayi sektöründe faaliyet gösteren imalatçı işletmelere desteklerde bulunmuştur. Ülkede bulunan sanayi sektörü dışında yer alan KOBİ’lerin de öneminin artması ile KOSGEB’in hedefleri arasında tüm KOBİ’leri kapsayacak şekilde büyütülmesi gündemi oluşmuştur. KOSGEB’in desteklediği hedef kitleler arasına 5 Mayıs 2009 tarih ve 27219 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanan “3624 sayılı KOSGEB Kuruluş Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 5891 sayılı Kanun’un” yürürlüğe girmesi ile ticaret ve hizmet sektörlerinde bulunan tüm KOBİ’ler eklenmiştir. Böylelikle KOSGEB ülkemiz KOBİ’lerinden mesul bir kuruluş olma niteliğine sahip kurum olmuştur (Çelik & Akgemci, 2008, s. 29).

Kanun değişikliği ile KOSGEB tarafından hizmet, ticaret ve imalat sanayi sektörlerinde olan KOBİ’lerin desteklenmesi sağlanmıştır. KOSGEB’den yararlanacak KOBİ’lere yönelik sektör ve bölgesel olarak önceliklerin belirlenmesine ilişkin olan desteklenecek sektörler için Avrupa Topluluğu’ndaki Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiksel Sınıflandırması (NACE) kodlarının bulunduğu 15431 sayılı “Bakanlar Kurulu Kararı” 18 Eylül 2009 tarihinde 27353 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlandı. Bu karara yıllar içerisinde Bakanlar Kurulu tarafından yeni sektörler (NACE Kodu) eklenmiştir (KOSGEB Stratejik Planı 2019-2023, 2018).

KOSGEB, Başkanlık, Genel Kurul, İcra Komitesi gibi organlardan oluşmaktadır. KOSGEB Başkanlığı, KOSGEB’in yürütme organıdır. KOSGEB Başkanlığına bağlı merkez teşkilatında bulunan birimler ile taşra teşkilatında bulunan KOSGEB müdürlükleri tüm kurumu oluşturmaktadır (KOSGEB 2020 Yılı Faaliyet Raporu, 2021).

KOSGEB, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın ilgili kuruluşu olup, 2021 yılı itibarıyla 81 ilde toplam 88 adet Müdürlük ile 106 adet KOSGEB temsilcilik ofisi ile faaliyetlerini sürdürmektedir (KOSGEB 2021 Yılı Faaliyet Raporu, 2022).

2.2. KOSGEB Destek Programları

Uluslararasılaşma yönünden dış ticarete yönelik Türkiye’de yürürlükte olan devlet yardımları önemli bir bölüm oluşturmaktadır. Uluslararasılaşma kavramı işletmelerin kuruldukları ülkenin dışında faaliyet gösterme halleri olduğundan dolayı devletin gücünü gösterebilmesi için uluslararasılaşması ülkelerin kalkınması boyutunda önemli bir role sahiptir. Bu rol ile birlikte uluslararasılaşma çerçevesinde işletmelerin çoğunluğunu oluşturan KOBİ’lere dış ticaret konuları için yapılacak desteklerle ülkenin diğer ülkeler ile ilişkilerinde fayda sağlayacağı öngörülmektedir.

Hükümetin stratejik eylem ve kalkınma planları içerisinde ilk sıralarda yer alan yerli üretimi arttırarak hatta bu ürünleri ihraç ederek dünya pazarında bir yere sahip olmak maksadı ile büyümeyi hedefleyen devletin kurum ve kuruluşları tarafından sağlanan devlet destekleri sayesinde ülke ekonomisinin gelişim sağlaması, iç ve dış ticaret hacminin artması ve diğer ülkeler ile iletişimin kolaylaştırılması amaçlanmaktadır. Devlet desteği aslında ekonomik bir faaliyetin büyüme ve uyum sürecinin kısa zamanda ve hızlı bir şekilde verimlilik kazanabilmesi amacıyla devlet gücünün bambaşka şekillerde gösterilmiş yardımları anlamındadır (Akdeve & Karagöl, 2013, s. 330-338).

KOBİ’lere devlet tarafından sağlanan destekler konusunda ilk akla gelen kuruluş olan KOSGEB’in yararlandığı destekler genel olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerin açılışı, kuruluş sırasındaki giderlerini karşılaması, büyüme sürecinde KOBİ’lere katkı sağlaması, işletmelere maddi ve teknik açılardan yardım edilmesini sağlayarak devlet tarafından sunulan hibe veya geri ödemeli destekler anlamını taşımaktadır. KOBİ’ler ve girişimciler, Resmi Gazete ’de yayımlanan 15.06.2010 tarih 27612 sayılı “KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği” kapsamı ile oluşturulmuş olan destek programları ile desteklenmektedir (KOSGEB 2020 Yılı Faaliyet Raporu, 2021).

KOSGEB tarafından sağlanan destek programları için destek, amaç, kapsam, çeşit ve unsurlar, destek oranı, destek miktarı ve genel hükümleri İcra Kurulu tarafından belirlenerek Cumhurbaşkanlığı tarafından yürütülmektedir. 12/04/1990 tarihli 3624 sayılı KOSGEB Kanunu kapsamında hazırlanmış olan

yönetmelikler ile desteklerin KOBİ'lere sağlanma amaçları aşağıda sıralanmaktadır (KOSGEB 2020 Yılı Faaliyet Raporu, 2021).

- KOBİ'lerin ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ekonomik ve sosyal alanlarda payındaki oranın daha çok artmasını sağlamak.
- KOBİ'lerin uluslararası alanda ve ağlarda rekabet güçlerini yükseltmeyi ve büyütmeyi sağlamak.
- KOBİ'lerin AR-GE ve ÜR-GE alanlarında faaliyetlerini ve teknolojik alanda ölçüsünde artış sağlamak.
- KOBİ'lerin ülke ekonomisine en uygun bir şekilde sanayi ve teknoloji alanlarında kümeleşerek bir araya gelmesini sağlamak.
- KOBİ'lerin yenilikçiliğe, sürdürülebilirliğe ve işbirlikçiliğe açık olmaları için destekleyici faaliyetleri sağlamak. (www.kosgeb.gov.tr, 2022)

Tablo 4 ile KOSGEB destek programları desteklerin amaçları doğrultusunda listelenmektedir.

Tablo 4: KOSGEB Destek Programları

Girişimcilik Destekleri
Ar-Ge Teknolojik Üretim ve Yerleştirme Destekleri
İŞGEM/TEKMER Destekleri
İşletme Geliştirme, Büyüme Uluslararasılaşma Destekleri
KOBİ Finansman Destekleri
Laboratuvar Destekleri
Mikro ve Küçük İşletmelere Hızlı Destek Programı

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

2.3. KOSGEB Proje Bazlı Destek Programları

KOSGEB destek programları incelendiğinde yararlandırılan bu desteklerin KOBİ'ler tarafından proje hazırlanarak sunulduğu görülmektedir. Proje bazlı olarak sağlanan ve yürürlükte olan bu destekler Tablo 5'te listelenmektedir (www.kosgeb.gov.tr, 2022).

Tablo 5: Yürürlükte olan KOSGEB Proje Destek Programları

Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı
Geleneksel Girişimci Destek Programı
İleri Girişimci Destek Programı
İşbirliği Destek Programı
KOBİ Teknoyatırım Destek Programı
KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı
Stratejik Ürün Destek Programı
Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı
Yurtdışı Pazar Destek Programı

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

Tablo 6'da KOSGEB proje bazlı desteklerin üst limitleri ile 2010 yılından buyana KOBİ'lere sağlanan ve desteklenmiş olan programların isimleri, kapsamı değişen destek programlarına ait bilgiler ve yürürlük tarihlerine ait bilgiler verilmektedir (www.kosgeb.gov.tr, 2022).

Tablo 6: KOSGEB Proje Bazlı Destek Programları ve Destek Üst Limitleri

Program Adı	Destek Üst Limiti/TL	Yürürlükte Olmayan Muadil Program
Geleneksel Girişimci Destek Programı	65.000	“Yeni Girişimci Destek Programı” 31.12.2018 tarihinde kapandı.
İleri Girişimci Destek Programı	375.000	
Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı	750.000 (çağrı ile 6.000.000 TL'ye kadar)	“Ar-Ge ve İnovasyon Destek Programı” 31.01.2021 tarihinde kapandı.
KOBİGEL- KOBİ Gelişim Destek Programı	1.500.000 (çağrı ile değişebilir)	“KOBİ Proje Destek Programı” 31.12.2016 tarihinde kapandı.
Yurtdışı Pazar Destek Programı	300.000	
Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı	6.000.000	
KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı	6.000.000	“Endüstriyel Uygulama Destek Programı” 31.10.2019 tarihinde kapandı.
İş Birliği Destek Programı	10.000.000	“İş Birliği Güç Birliği Programı” 31.10.2019 tarihinde kapandı.
Uluslararası Kuluçka Merkez ve Hızlandırıcı Destek Programı	60.000 (ABD Doları)	

Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporları

Tablo 7’de KOSGEB’in 2010 ve 2021 yılları arasında her yıl hazırlanmış faaliyet raporları incelenerek Türkiye’de bu yıllarda verilen destek programlarına ait firma adeti ve tutarları verilmektedir.

Tablo 7: 2010-2021 Yıllarında KOSGEB'in Verdiği Destek Tutarları ve Firma Sayıları

SIRA NO	2010-2021 YILLARI PROJE BAZLI DESTEK PROGRAMLARI	Desteklenen Firma Sayısı	Verilen Destek Tutarı
1	AR-GE, ÜR-GE VE İNOVASYON DESTEK PROGRAMI	12.667	8.822.603,70
2	AR-GE, İNOVASYON VE ENDÜSTRİYEL UYGULAMA DESTEK PROGRAMI	10.964	588.321.061,21
3	GELENEKSEL GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	32.462	222.377.134,00
4	İLERİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	16.256	373.601.362,79
5	İŞBİRLİĞİ DESTEK PROGRAMI	82	30.955.604,67
6	İŞBİRLİĞİ GÜÇBİRLİĞİ DESTEK PROGRAMI	400	54.380.330,17
7	KOBİ PROJE DESTEK PROGRAMI	5.810	145.765.058,45
8	KOBİ TEKNOLOJİK ÜRÜN TANITIM PAZARLAMA DESTEK PROGRAMI	183	8.137.769,77
9	KOBİ TEKNOLOJİK ÜRÜN YATIRIM DESTEK PROGRAMI	333	269.371.116,92
10	KOBİGEL KOBİ GELİŞİM DESTEK PROGRAMI	8.848	352.903.562,43
11	STRATEJİK ÜRÜN DESTEK PROGRAMI	221	73.775.941,55
12	ULUSLARARASI KULUÇKA MERKEZİ VE HIZLANDIRICI DESTEK PROGRAMI	44	9.864.720,76
13	YENİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	123.560	2.281.965.448,71
14	YURTDIŞI PAZAR DESTEK PROGRAMI	1.007	6.456.476,09
TOPLAM		212.837	4.426.698.191,22

Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporları

2.3.1. Geleneksel Girişimci Destek Programı

KOSGEB girişimcilik konusunda Türkiye'de önemi büyük olan bir kurumdur. Türkiye'de girişimcilik hakkında programlar genel olarak işsizlikle mücadele ve iş fikirlerinin hayata geçmesi şeklinde verilmektedir. Bu nedenle KOSGEB destekleri sayesinde iş kurmak isteyen girişimcilere, finansal danışmanlık, yönetsel danışmanlık, üretim ve idare yöntemleri hakkında eğitim, kanunlar konusunda bilgiler sunmak gibi hizmetleri sunmaktadır (Toköz, 2019).

Girişimcilerin iş fikirlerinin hayata geçmesi ve bu faaliyet alanında bilgi ve tecrübelerini geliştirmek için KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri COVID-

19 pandemisi ile birlikte sadece çevrimiçi şekilde verilmekte ve bu şekilde çevrimiçi olarak devam etmektedir (www.kosgeb.gov.tr, 2022).

Geleneksel Girişimci Destek Programına KOSGEB tarafından yayınlanan ileri girişimciliğe başvuru yapabilecek sektörler dışında kalan yani imalat dışı sektörlere sahip çevrimiçi eğitimini tamamlamış KOBİ'ler başvurabilir. Geleneksel Girişimci Destek Programının amacı girişimci olarak açılan işletmelerin ayağa kalkabilecekleri dönemlerini hızlı bir şekilde atlatabilmesi ve hayatta kalma oranlarının yükseltilmesini sağlamaktır (Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Tablo 8 ile Geleneksel Girişimci Destek Programına ait destek giderleri ve limitleri sunulmaktadır.

Tablo 8: Geleneksel Girişimci Destek Programı Proje Giderleri

Program Giderleri	Statü: Gerçek Kişi	Statü: Sermaye Şirketi
Kuruluş Desteği	5.000 TL	10.000 TL
Performans Desteği	Birinci Dönem:	İkinci Dönem:
	180-539 sgk prim günü olduğunda 5.000 TL	360-1079 sgk prim günü olduğunda 5.000 TL
	540-1079 sgk prim günü olduğunda 10.000 TL	1080-1439 sgk prim günü olduğunda 10.000 TL
	1080 ve üstü sgk prim günü olduğunda 20.000	1440 ve üstü sgk prim günü olduğunda 20.000 TL
Sertifika Desteği	5.000 TL (başvuru tarihi ile 6331 sayılı İSG uyarınca güncel İşyeri Tehlike Sınıfı Listesinde yer alan iş kollarından çok tehlikeli ve tehlikeli sınıfına sahip NACE Kodu olan işletme yararlanır.	

Kaynak: Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları

Geleneksel Girişimci Destek Programı süresi programı 2 yıldır. Bu program ile kuruluş desteği olarak işletmesini şahıs şirketi statüsünde açan girişimcilere 5.000 Türk Lirası, işletmesini Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) tanımlı sermaye

şirketlerinden herhangi biri olarak kuran işletmelere ise 10.000 Türk Lirası hibe şeklinde kuruluş desteği sağlanmaktadır (Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Girişimci işletmelere personel istihdamları için program başlangıcının birinci yılı ve ikinci yılında olmak üzere iki dönemde performans desteği adı altında en fazla 20.000+20.000 Türk Lirası destek verilmektedir. Girişimcinin, cinsiyet, engel durumu, gazi veya şehit yakınlığı gibi özel durumlara sahip olmalarında ise uygulama esaslarında belirtilen durumlarda olan girişimcilerin performans desteklerine 5.000 Türk Lirası ilave edilmektedir (Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Sertifika desteği kapsamında bu destekten iş sağlığı ve güvenliği kanunu esaslarına göre tehlikeli ve çok tehlikeli faaliyetlerinde olan işletmeler faydalanabilir. Bu destek türünün üst limiti 5.000 Türk Lirasıdır (Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

2.3.2. İleri Girişimci Destek Programı

Girişimcilik alanında KOSGEB Türkiye’de katkılarının faydası ve başta destek limitlerinin belirlenme oranları ile önemi büyük bir kuruluş olma niteliğindedir.

Geleneksel ve İleri Girişimci Destek programlarına ait kriterler aşağıda sıralanmaktadır;

- Girişimci, kurduğu işletmenin kurucu ortağı olmalı ve kurucu ortaklık payının %50’nin altına düşmemesi gerekir.
- Girişimci işletmenin vergi açılışı tarihi ile 1 yıl içinde başvuruda bulunması gerekir.
- Girişimci işletmesi için bu programdan bir defa faydalanma hakkına sahiptir.
- İleri Girişimci Programı, kurul tarafından değerlendirilir ve KOSGEB Kurulunun kararına girişimci bir defaya mahsus itiraz etme hakkına sahiptir.

- TTK’ da belirtilen gerçek kişi veya sermaye şirketi statüsünde kurulmuş işletmelerin olması gerekir.
- Girişimci program süresince Sosyal Güvenlik Kurumu kanun hükümlerine tabi başka bir işletmede çalışmaması gerekir.

İleri Girişimci Destek Programının amacı, sanayi sektörünün sürekli yenilenmesi ve teknolojik uygulamalarına uygun olarak imalat sektöründeki işletmelerin sayılarının artırılmasına destek olmak aynı zamanda işletmelerin en riskli süreçlerinde işletmeleri destekleyip, uzun vadede büyüyerek ayakta kalmasına katkı sağlayıp, istihdama teşvik etmek olarak açıklanabilir (Toköz, 2019).

Tablo 9 ile İleri Girişimci Destek Programına ait destek giderleri ve limitleri sunulmaktadır.

Tablo 9: İleri Girişimci Destek Programı Proje Giderleri

Program Giderleri	Statü: Gerçek Kişi	Statü: Sermaye Şirketi
Kuruluş Desteği	5.000 TL	10.000 TL
Performans Desteği	Birinci Dönem:	İkinci Dönem:
	180-539 sgk prim günü olduğunda 5.000 TL	360-1079 sgk prim günü olduğunda 5.000 TL
	540-1079 sgk prim günü olduğunda 10.000 TL	1080-1439 sgk prim günü olduğunda 10.000 TL
	1080 ve üstü sgk prim günü olduğunda 20.000	1440 ve üstü sgk prim günü olduğunda 20.000 TL
Makine Teçhizat ve Yazılım Desteği	Destek Tutarı	
Düşük, Orta-Düşük Teknolojik Düzeyi	100.000 TL	Destek Oranı: %75 “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 13.9.2014 tarih ve 29118 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan SGM 2014/35 sayılı Yerli Malı Tebliği’ne uygun olarak ve fatura tarihi itibarıyla güncel yerli malı belgesi
Orta Yüksek Teknolojik Düzeyi	200.000 TL	
Yüksek Teknoloji	300.000 TL	

Düzeıı		sunulması durumunda destek oranına %15 ilave edilir.”
Mentörlük, Danışmanlık, İşletme Koçluğu Desteği	10.000 TL	Destek Oranı: %75 * bu destek kaleminde orta yüksek ve yüksek teknoloji düzeyleirnde olan işletmeler yararlanabilir.
Sertifika Desteği	5.000 TL (başvuru tarihi ile 6331 sayılı İSG uyarınca güncel İşyeri Tehlike Sınıfı Listesinde yer alan iş kollarından çok tehlikeli ve tehlikeli sınıfına sahip NACE Kodu olan işletme yararlanır.	

Kaynak: İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları

İleri Girişimci Destek Programı kapsamında kuruluş desteği olarak işletmesini şahıs şirketi statüsünde açan girişimcilere 5.000 Türk Lirası, işletmesini TTK’ da tanımlı sermaye şirketlerinden herhangi biri olarak kuran işletmelere ise 10.000 Türk Lirası hibe şeklinde sağlanmaktadır. Program süresince işletmenin statüsü değişmiş olması başvuruda kabul edilen ilk destek limitini değiştirmez (İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Girişimci işletmelere personel istihdamları için program başlangıcının birinci yılı ve ikinci yılında olmak üzere iki dönemde performans desteği adı altında en fazla 20.000+20.000 Türk Lirası destek verilmektedir. Girişimcinin, cinsiyet, engel durumu, gazi veya şehit yakınlığı gibi özel durumlara sahip olmalarında ise uygulama esaslarında belirtilen durumlarda olan girişimcilerin performans desteklerine 5.000 Türk Lirası ilave edilmektedir (İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Programda dâhilinde makine, teçhizat ve yazılım giderleri için %75 oranında destekleme kararı ile işletmenin teknoloji düzeyine göre 300.000 TL destek sağlanmaktadır. Sertifika desteği kapsamında bu destekten iş sağlığı ve güvenliği kanununa göre tehlikeli ve çok tehlikeli faaliyetlerde bulunan işletmeler faydalanabilir. Bu destek türünün üst limiti 5.000 Türk Lirasıdır (İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

İleri Girişimci Destek programı süresi iki yıldır. Girişimcinin KOBİ olarak İleri Girişimci Programı kapsamındaki faaliyet konuları tablosunda yer alan NACE kodları ile imalat göstermesi ile destek sağlanmaktadır (İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

2.3.3. Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı

Araştırma, bilinmeyen bir bilgiyi bularak ve bu bilgiyi uygun durumlar oluştuğunda uygulanması için yapılan bilimsel ve teknolojik faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir. Geliştirme ise, elde var olan bilginin kullanılarak, teknolojinin düzenlenmesiyle bu bilgilerin daha kullanışlı hale getirilme faaliyeti şeklinde açıklanabilir (Deniz, 2011, s. 145-149).

Söz konusu program ile Araştırma Geliştirme (AR-GE) ve İnovasyon projeleriyle birlikte teknolojiye dayalı olan yeni buluş ve fikirleri olan girişimcilerin veya KOBİ'lerin yeni ve sürdürülebilir projeler aracılığıyla sanayi ve teknolojiye yönelik yeni fikir, yeni icatlara sahip olmaları ile yeni bir ürün veya hizmet üretmesini veya iyileştirme çabalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Ürün Geliştirme (ÜR-GE) ise bu faaliyetleri ile birlikte farklılaşan pazarın ihtiyaç, isteklerine ve teknolojik gelişmelerine düzen sağlayarak KOBİ'lerin kendine özgün buluşlarının imal edilmiş, iyileştirilmiş veya farklılaştırılmış olan yeni ürünlerin üretilmesini sağlamak amaçlanmaktadır (KOSGEB 2021 Yılı Faaliyet Raporu, 2022).

Destek programı mevzuatına göre geliştirilmiş olan projeler için toplam destek üst limiti 750.000 TL'dir. Destek programı kapsamınca proje konuları çağrı esaslı şekilde uygulanacak ise bu destek üst limiti 6.000.000 TL olarak uygulanır. Tablo 10'da destek programına ait gider kalemlerinin destek üst limit tutarları verilmiştir. (Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Tablo 10: Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı Proje Giderleri

Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı		Destek Üst Limiti TL	Destek Oranı %
Makine Teçhizat Donanım Hammadde Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği (Geri Ödemesiz)		150.000	%75 (Yerli Malı için +%15 eklenir)
Makine Teçhizat Donanım Hammadde Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)		300.000	
Nitelikli Personel Giderleri Desteği		200.000	100
Sınai Mülkiyet Hakları Giderleri Desteği		100.000	75
Test Analiz ve Belgelendirme Giderleri Desteği		100.000	
Diğer Giderler Desteği	Proje Danışmanlık Desteği	20.000	75
	Eğitim Desteği	20.000	
	Proje Tanıtım Desteği	10.000	
	Yurtiçi ve Yurtdışı Kongre/Konferans/Fuar Ziyareti/Teknolojik İş Birliği Ziyareti Desteği	20.000	
İşletme Kuruluş Giderleri Desteği		Statü Gerçek Kişi	5.000 TL
		Statü Sermaye Şirketi	10.000 TL

Kaynak: Ar-Ge Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı Uygulama Esasları

2.3.4. KOBİGEL- KOBİ Gelişim Destek Programı

Bu program ile KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki seviyesinin artırılması, faaliyetlerini çoğaltması, piyasada yarışabilmesi ve uluslararası pazarlarda yer alması için katma değerini büyütme amacıyla hazırlanmış oldukları projeler desteklenmektedir (Karan, 2018).

Program kapsamında desteklenecek proje unsurları hükümetin kalkınma planları, yıllık düzenlenen programlarında belirlenen hedeflerde ihtiyaç duyulan öncelikler kapsamında her bir dönemde ülke KOBİ'lerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde teknolojik ve uluslararası alanlarda bu koşulları yakalaması amaçları ile hazırlanmış olan proje teklif çağrılarında bulunan konuların niteliğine göre değişim göstermektedir. Ülkenin ulusal ve uluslararası alanlarda oluşturulan

planlar öngörülerek KOBİ'lerin geliştirilmesi ve bu süreçte devlet desteği ile büyümesini sağlayarak desteklenmesi KOBİGEL KOBİ Gelişim Destek Programı projesi ile hayata geçmiştir (KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

KOBİGEL- KOBİ Gelişim Destek Programı'ndan 2016 yılı itibari ile başvurular alınmaya başlanmıştır. Bu programa TTK' da tanımlanan gerçek kişiler ve sermaye şirketleri başvuruda bulunabilir. Tablo 11'de program kapsamında sunulan çağrı başlıkları bulunmaktadır (KOSGEB 2021 Yılı Faaliyet Raporu, 2022).

Tablo 11'de görüleceği üzere çağrı başlıklarını incelediğimizde işletmelerin uluslararası ticaretlerinin geliştirmesi amacıyla "Orta Yüksek ve Yüksek Teknolojili Sektörlerde Üretim ve İhracat Ağırlığının Arttırılması", "İhracat Kapasitesinin Arttırılması", "Üretimde Nesnelerin İnterneti Uygulamaları", "Yazılım Sektörlerinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi" konuları ile KOBİ'lerin uluslararası ilişkilerde etkin bir rol sağlaması hedeflenmektedir (KOSGEB Performans Programı, 2021).

Tablo 11: KOSGEB Tarafından İlan Edilen Çağrı Konuları

1	Geleneksel İmalat San. KOBİ'lerinde Katma Değerlerinin. Arttırılması
2	Orta-Yüksek ve Yüksek Teknoloji KOBİ'lerinde Kapasite Geliştirilmesi
3	KOSGEB Destekli Girişimlere İvme
4	Hızlı Büyüyen KOBİ'lerde Kapasite Geliştirilmesi
5	Bilişim Teknolojileri KOBİ'lerinin Geliştirilmesi
6	Üretimde Nesnelerin İnterneti Uygulamaları
7	Orta Yüksek ve Yüksek Teknolojili Sektörlerde Üretim ve İhracat Ağırlığının Arttırılması
8	Katma Değeri Yüksek Üretim Yapısına Geçiş
9	İhracat Kapasitesinin Arttırılması
10	Mikro Ölçekli İşletmelerin Tasarım Mühendisliği İmkan ve Kabiliyetlerinin Arttırılması
11	Bilişim Teknolojisi Alt Yapısının Güçlendirilmesi
12	Enerji Verimliliğinin Arttırılması
13	Yeşil Üretime Geçiş
14	İllerde Rekabet Avantajına Sahip İmalat Sanayi Sektörü Rekabet Gücünün Geliştirilmesi
15	Yazılım Sektörlerinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporları

Bu destek programı kapsamınca verilen gider kalemleri ile destek üst limitleri aşağıdaki Tablo 12’de belirtilmektedir. Destek tutarlarına ait kalem giderleri ve tutarları her bir dönem için değişkenlik gösterebilir.

Tablo 12: KOBİGEL Destek Programı Proje Giderleri

KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı	Destek Üst Limiti TL
Proje Süresi	En az 8 ay en fazla 36 ay
Destek Üst Limiti	Geri Ödemesiz: 450.000
	Geri Ödemeli: 1.050.000
Proje Destek Oranı %60	
Hizmet Giderleri	Geri Ödemesiz: %30
Makine-Teçhizat ve Yazılım Gideri	Geri Ödemeli: %70
Personel Gideri için Proje Destek Oranı %100	

Kaynak: KOBİGEL Destek Programı Uygulama Esasları

2.3.5. Yurtdışı Pazar Destek Programı

Bu programın amacı KOBİ’lerin yurt dışı pazarlara açılarak veya şimdiki durumda faaliyette bulunduğu uluslararası pazarlarda faaliyetlerini genişletmesi, yurt dışı pazar paylarının büyütülerek becerilerinin geliştirilmesi, uluslararası rekabetlerinde işlemlerinin artırılması, ülkede ihracat yapan KOBİ’lerin artırılması ve e-ticarete yönlendirilmesi ile KOBİ’lere öncü olabilmesini sağlayacak olan ihracatın artırılması odaklı projelerinin KOSGEB tarafından desteklenmesidir (Yurtdışı Pazar Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Bu programdan yararlanmak isteyen KOBİ’lerin marka tescil belgesine sahip olması, son mali dönemde yurtdışı satışlarının olması gerekmektedir (Yurtdışı Pazar Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Projesi kabul edilen KOBİ’lere Tablo 13’te belirtilen personel, yazılım ve donanım giderleri, tanıtım, yurt dışı fuar ve seyahat, test, analiz ve belgelendirme ve diğer hizmet alım giderleri için destek sağlanmaktadır. Destek programına ilişkin gerçekleştirilen harcama tutarlarının %70’i geri ödemesiz, %30’u geri ödemeli olmak üzere toplam %100’ü desteklenmektedir. Bu destek programı, KOBİ’lerin yurtdışı

ağlara erişebilme durumları ile uluslararasılaşma çerçevesince değerlendirildiğinde büyük önem taşımaktadır (Yurtdışı Pazar Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Tablo 13: Yurt Dışı Pazar Destek Programı Proje Giderleri

Yurtdışı Pazar Destek Programı	Destek Tutarı
Personel Giderleri	90.000
Yazılım ve Donanım Giderleri	100.000
Tanıtım Giderleri	100.000
Yurtdışı Fuar ve Seyahat Giderleri	150.000
Test, Analiz ve Belgelendirme Giderleri	100.000
Hizmet Alımı Giderleri	100.000

Kaynak: Yurtdışı Pazar Destek Programı Uygulama Esasları

2.3.6. KOSGEB Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı

Bu program, KOBİ'lerin yerli malı üretiminin artırılması, dış ticaret ağının düşürülmesi, imalat sanayine katkı sağlayacak yatırımlara yönelik desteklerin işletmelere pozitif yönde ivme kazandırması ve KOBİ'lerin teknolojik yönden üretim faaliyetlerini geliştirmesi, ülkenin ithalata olan talebinin stratejik malların yerlileştirilmesine dönüştürülmesi amaçları ile hazırlanmıştır (KOSGEB Faaliyet Raporu, 2019).

Türkiye'nin diğer ülkelerden ithalat yaptığı stratejik ürünlerin yerli ve milli bir şekilde üretilerek cari ağının azaltılmasına katkı sağlanması, KOBİ'lerin üretim kısmında teknolojik olarak üretimlerini sağlamak için bilgi ve becerilere sahip olmalarının artırılması, KOBİ'lerin büyük işletmeler ile birlikte birleşerek hareket edebilme becerilerinin geliştirilmesi amacıyla hükümet programları ile sunulan stratejik ürün planlamalarında bulunan listedeki stratejik ürünleri üretmek için, bu

program vasıtasıyla KOBİ'lere 4.200.000 TL “geri ödemeli” ve 1.800.000 TL “geri ödemesiz” olmak üzere toplam 6.000.000 TL’ye kadar destek verilmektedir. Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı çağrı esaslı olup işletmelere, makine-teçhizat giderleri için geri ödemeli veya geri ödemesiz olarak, desteklenen makine-teçhizatın, sigorta, montaj ve taşıma giderlerine yönelik geri ödemesiz destek verilmektedir. Personel giderleri ve diğer destek giderleri için yazılım, personel, test-analiz, ölçümleme hizmet alımları, numune ve hizmet alımı giderleri için destek sağlanmaktadır (Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Ülkenin dış ticaret açığındaki ve gelişmişlik seviyesi oranındaki ihtiyaçlarına istinaden Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından sunulan çağrı planına göre de bu program yürütülmektedir. Türkiye’nin ithal ettiği ürünlerin ülkedeki işletmeler tarafından yerli imkânlar ile üretilerek bu ürünlerin millileştirilmesine olanak sağlamak için bu program oluşturulmuştur.

Stratejik Ürün Destek Programı’nın mevzuatına göre verilen destek kalemleri aşağıda Tablo 14’te sunulmaktadır.

Tablo 14: Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı Proje Giderleri

Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı	Destek Oranları
Makine-Teçhizat Desteği	%60 (%30 Geri Ödemesiz+%70 Geri Ödemeli) veya (%70 Geri Ödemeli) “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 13.9.2014 tarih ve 29118 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan SGM 2014/35 sayılı Yerli Malı Tebliği’ne uygun olarak ve fatura tarihi itibarıyla güncel yerli malı belgesi sunulması durumunda destek oranına %15 ilave edilir.”
Yazılım ve Donanım Giderleri	
Personel Gideri Desteği	%100 Geri Ödemesiz
Bilgi Transferi Desteği	%60 (%30 Geri Ödemesiz+%70 Geri Ödemeli) veya (%70 Geri Ödemeli)
Referans Numune Gideri Desteği	
Hizmet Alımı Giderleri	

Kaynak: Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı Uygulama Esasları

2.3.7. KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı

KOBİ'lerin Ar-Ge veya inovasyon çalışmaları ile sonuçlanmış ve ortaya çıkmış olan ilk modelinin seri üretime geçişlerinin oluşması ve bu üretimin ticarileştirilmesini sağlamak amacıyla hazırlayacağı proje başvuruları bu program kapsamında desteklenerek ülkenin dış ticarete ve ekonomisine uluslararasılaşma yönünden katkı sağlaması planlanmaktadır (KOSGEB 2021 Yılı Faaliyet Raporu, 2022).

Bu destek programının proje süresi azami 36 aydır. Program kapsamında verilecek desteklerin tutarlarında teknoloji düzeylerine göre farklılık bulunmaktadır. Tablo 15'te destek tutarlarına ait bilgiler verilmektedir (KOBİ TEKNOYATIRIM Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Tablo 15: Desteklerin Teknoloji Düzeylerine Göre Destek Tutarları

Teknoloji Düzeyi	Geri Ödemeli	Geri Ödemesiz
Düşük ve Orta Düşük Teknoloji	700.000	300.000
Orta Yüksek ve Yüksek Teknoloji	4.200.000	1.800.000

Kaynak: KOBİ TEKNOYATIRIM Destek Programı Uygulama Esasları

Söz konusu programa başvuru yapabilecek KOBİ'lerin kıstasları aşağıda listelenmiştir.

- KOSGEB ve kamuya ait diğer kurum ve kuruluşlar, kanunla kurulmuş olan vakıflar veya uluslararası fonlardan destek almış olan ve başarı ile tamamlanmış olması,
- Ar-Ge ve inovasyon projeleri sonucunda başarılı şekilde tamamlanmış belgeye sahip olması, patent belgesine sahip olması, doktora çalışması ile tez konusuna sahip olması,
- Teknolojik Ürün Deneyim (TÜR) belgesine sahip olması, Yurtiçi Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde tamamlanmış Ar-Ge faaliyetinin başarılı ile tamamlanmış olması,

- Kamuya ait Ar-Ge Merkezlerinde yürütülen Ar-Ge faaliyeti sonucu ortaya çıktığı belgelenmiş olan çalışmaya sahip olmasıdır (KOBİ TEKNOYATIRIM Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Program sayesinde öncelikli teknoloji alanlarının olduğu bölgelerde AR-GE faaliyetleri ile ortaya çıkmış olan ve ortaya çıkan ürünlerin ticarileştirilmesi, ülke ekonomisi katma değerinin artmasını sağlaması, uluslararası pazarlarda teknolojik ürün ihracatının sayısının yükseltilmesi, ihracat oranının büyümesi ve KOBİ'lerin ortaya çıkaracağı bu teknolojik ürünlerin desteklenmesi amaçlanmaktadır (KOSGEB Stratejik Planı 2019-2023, 2018).

Tablo 16'te görüldüğü üzere KOBİ TEKNOYATIRIM Destek Programı Uygulama Esasları kapsamında projeye istinaden kabul edilen proje giderleri yönetmelikteki oranlar dahilinde desteklenmektedir. İlgili tablo aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 16: KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı Proje Giderleri

KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı	Destek Oranları
Makine-Teçhizat Desteği	%60 (%30 Geri Ödemesiz+%70 Geri Ödemeli) veya (%70 Geri Ödemeli) “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 13.9.2014 tarih ve 29118 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan SGM 2014/35 sayılı Yerli Malı Tebliği'ne uygun olarak ve fatura tarihi itibarıyla güncel yerli malı belgesi sunulması durumunda destek oranına %15 ilave edilir.”
Yazılım ve Donanım Giderleri	%60 (%30 Geri Ödemesiz+%70 Geri Ödemeli) veya (%70 Geri Ödemeli)
Üretim Hattı Tasarım Giderleri Desteği	
Personel Gideri Desteği	%100 Geri Ödemesiz
Eğitim ve Danışmanlık Desteği	%60 (%30 Geri Ödemesiz+%70 Geri Ödemeli) veya (%70 Geri Ödemeli)
Tanıtım ve Pazarlama Giderleri Desteği	

Kaynak: KOBİ TEKNO YATIRIM Destek Programı Uygulama Esasları

2.3.8. İşbirliği Destek Programı

KOBİ'lerin birbirleri veya büyük işletmeler ile yaşadıkları problemlere çözümler üreterek ortak çalışmalarının geliştirilmesine ve her iki taraf arasında fayda ve rekabet avantajı sağlayıcı olarak hazırladıkları, kümelenmelerine olanak sağlayan projeler bu program ile desteklenir (Karan, 2018).

Büyük işletmelerin kuruluşta hisse payı % 25'ten az olması gerekmekte olup proje süresince, ortaklardan birinin hisse payı % 50'den fazla olmamalıdır. Büyük işletme ile işbirliği yapılırsa bu hükümler uygulanmamaktadır. Büyük işletme ile işbirliği yapılması halinde asgari KOBİ sayısı 1 (bir) olarak değerlendirilir. Proje süresi en az 12 ay, en fazla 36 aydır. İşbirliği Destek Programı; İşletici Kuruluş Modeli ve Proje Ortaklığı Modeli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (İş Birliği Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

- İşletici Kuruluş Modeli: İşbirliği amacıyla üretim yapılacak ortaklıklar tarafından kurulan ve proje ile ilgili personel, makine-teçhizat, malzeme, kalıp, hammadde, yazılım, hizmet alımı ve diğer proje giderlerinin karşılandığı modelidir. Destek programına ait destek limitleri Tablo 17'de görünmektedir.

- Proje Ortaklığı Modeli: İşbirliği ile proje ortaklarının her birinin, projede başvuruda buldukları zaman planlarına göre çalışma sağlayarak etkinliklerinin her biri için kendilerinin gerçekleştirdiği personel, makine-teçhizat, malzeme, kalıp, hammadde, yazılım, hizmet alımı ve diğer proje giderlerinin desteklendiği modeldir. Destek programına ait destek limitleri Tablo 18'de görünmektedir.

Tablo 17: İşletici Kuruluş Modeli Destek Limitleri

İşletici Kuruluş Modeli Destek Limitleri				
İşletici Kuruluşun Teknoloji Düzeyi	Asgari KOBİ Sayısı	Destek Üst Limiti		Toplam
		Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
Yüksek	2	1.500.000	3.500.000	5.000.000
Orta Yüksek	3			
Diğer	5			

Kaynak: İşbirliği Destek Programı Uygulama Esasları

Tablo 18: Proje Ortaklığı Modeli Destek Limitleri

Proje Ortaklığı Modeli Destek Limitleri					Destek Toplamı		
İşletici Kuruluşun Teknoloji Düzeyi	Asgari KOBİ Sayısı	Her bir proje ortağına verilecek üst limit TL		Toplam	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	Toplam
		Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli				
Yüksek	2	600.000	1.400.000	2.000.000			
Orta Yüksek	3	300.000	700.000	1.000.000	3.000.000	7.000.000	10.000.000
Diğer	5	225.000	525.000	750.000	1.500.000	3.500.000	5.000.000

Kaynak: İşbirliği Destek Programı Uygulama Esasları

Bu program ile ortak şeklinde imalatta ürünlerin kapasitesini, karlılığını, çeşitliliğini ve özelliklerini artıran müşterilerin ve pazarın taleplerini karşılamak için ortak tasarlanan ürünlerin ve verilecek hizmeti önüne alan, ortaya çıkacak ürün ile hizmet kalitesini iyileştirmek için ortak laboratuvarı olan, müşterek pazarlama yapmalarına yönelik iç ve dış ticaret payını artıracak ve markalaşmayı sağlayan bilgi ve becerilerini geliştirmeyi ve KOBİ'lerin kendi değerlerine karşılıklı bir şekilde yarar sağlayan, imal ettikleri ürünlerin maliyetini azaltan, işletmelerin ulusal ve uluslararası ticaretteki rekabet etme olanaklarını sağlayan proje konuları ile işbirliği içinde bir bütün olarak sürdürülebilirliği amaçlayan işbirlikleri desteklenmektedir (İş Birliği Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

2.3.9. Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı

Destek programı ile Ar-Ge ve inovasyon faaliyetleri ile birlikte ülkemizde gerçekleştirilen teknolojik ürünlerin uluslararası pazarlarda yer almasını, ihracatın artırılmasını, KOBİ'lerin yerli teknolojisini geliştirmiş girişimcilik ekosistemleri içerisinde yer almasını sağlamak amaçlanmaktadır. Program iki bileşenden oluşmakta ve Uluslararası Kuluçka Merkezi Destek Programının süresi 5 yıl, Uluslararası Hızlandırıcı Programının süresi 3 yıldır (Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Yurtdışındaki genç girişimciler, geliştirmekte oldukları Ar-Ge faaliyetleri ile buldukları ülke ve Türkiye ile ticari ilişkilerini güçlendirmektedir. Uluslararası pazarlarda kendini yetiştirmiş olan teknoloji şirketlerimizin Türkiye’de Ar-Ge işletmeleri kurmasını sağlayarak girişimcilik için ekosistemi geliştirmek amacıyla olan Uluslararası Kuluçka Merkezi Destek Programı ile KOBİ’lerin yurtdışında kuracakları işletme açılışları yerine Türkiye’de kurulacak işletme açılışlarına destek sağlanmaktadır. Bu destek programının amacı Türkiye’de kurulan ve hızlı büyüme sağlayan girişimlerin uluslararası pazarlara sunulması, teknoloji işletmelerini büyümelerini sağlayacak uluslararası fonlara ulaşmalarının sağlanması, teknoloji işletmelerinin uluslararası kuruluşlarla bağlantı kurmaları ve bu ilişkileri geliştirerek milli teknolojiyi ihraç edebilmelerinin sağlanmasıdır. Destek ile birlikte Türkiye’de merkezi bulunan uluslararası teknoloji işletmelerinin ortaya çıkmasına ve büyümesine katkı sağlanarak ülke ekonomisi daha rekabet edilebilir ve katma değerli hale gelmesine yardımcı olur. Destek programının üst limiti 3.850.000 ABD Dolarıdır. Programa ait destek gider kalemleri Tablo 19’da verilmektedir (Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları, 2022).

Tablo 19: Uluslararası Kuluçka Merkezi Programı Proje Giderleri

Desteklenen Gider Kalemleri		Destek Üst Limiti	Destek Oranı %
Kuruluş ve Donanım Desteği	İşletme Kuruluş Giderleri, Yazılım Giderleri, Yeminli Mali Müşavirlik Bina Tadilatı, Altyapı, Ofis Donanımı, , Ulaşım Giderleri	100.000 Dolar	80
Operasyonel Giderler Desteği	İşletim Giderleri, Kuluçka Merkezi Kirası, Tanıtım Faaliyetleri, Eğitim, Danışmanlık, Mentörlük, İş Yönetimi, Hukuk, Fikri Ve Sınai Mülkiyet Hakları, Hizmetleri Gibi Konularda Alacağı Hizmetler Ve Düzenleyeceği Organizasyonlar	3.750.000 Dolar	1.2. yıl :80 3.4.5. yıllar 60

Kaynak: Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları

Uluslararası Hızlandırıcı Programı ile işletmelerin uluslararası pazarlara açılmasını kolaylaştırmak amaçlanmakta, sunulacak teknik, yönetim ve organizasyon, hedefleri doğrultusunda olan ülkede satışları için fırsat sağlayacak profesyonel ağlara erişim hizmetleri ile faaliyetler kapsamında ya da bireysel olarak katılmalarına destek verilmektedir. Bu destek programının süresi 3 yıl olup programdan “küçük ve orta ölçekli işletmeler” faydalanabilmektedir. Programa ait destek gider kalemleri Tablo 20’de verilmektedir (Karan, 2018).

Tablo 20: Uluslararası Hızlandırıcı Programı Proje Giderleri

Uluslararası Hızlandırıcı Programı	Hızlandırıcı Ofis Kirası Giderleri, Eğitim Giderleri, Danışmanlık Giderleri, Mentörlük Giderleri, İş Yönetimi Giderleri, Hukuk Giderleri, Fikri Ve Sınai Mülkiyet Hakları Giderleri, Ulaşım Giderleri, Konaklama Giderleri, Yeminli Mali Müşavirlik Hizmetleri Giderleri, Organizasyonla İlgili Genel Giderler	Destek Üst Limit: 60.000 ABD Doları	Destek Oranı: %80
------------------------------------	--	-------------------------------------	-------------------

Kaynak: Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEKİRDAĞ İLİNİN EKONOMİK YAPISI

3.1. Tekirdağ İli

Tekirdağ ili, Marmara Bölgesinde bulunan Trakya kesiminin güneyinde yer almaktadır. Tekirdağ, çoğunluğu Marmara Denizi'ne ve bir kısmı Karadeniz'e kıyı bir ildir. Türkiye'nin, Avrupa Kıtası'nda tamamı bulunan 3 ilinden biri olan Tekirdağ ili doğusunda İstanbul, batısında Edirne ve Çanakkale ve kuzeyinde Kırklareli illerine komşudur. Tekirdağ, modern bir tarım ve sanayi şehridir (www.tekirdag.gov.tr/coğrafi durumu, 2022).

Tekirdağ 2012 yılında büyükşehir olarak Türkiye'deki 30 büyükşehirden biri olmuştur. Tekirdağ, hava ulaşımında Çorlu ilçesinde Çorlu Atatürk Hava Limanı'nın bulunduğu, deniz ulaşımında ise Süleymanpaşa ilçesinde Ceyport ve Marmara Ereğlisi ilçesinde Martaş limanları ile Tekirdağ Barbaros'ta Türkiye'nin ilk transit konteyner limanı olan Asya port'un bulunması ile uluslararası statüye sahip bir il olma özelliğindedir (www.tekirdag.gov.tr/limanlar, 2021).

Dünyanın önde gelen ekonomi dergilerinden biri olan Forbes tarafından 2016 yılında Tekirdağ ili "İş Yapmak ve Yaşamak için İdeal Şehir" sıralamasında 4. Sırayı almıştı (www.milliyet.com.tr, 2016)

3.2. Tekirdağ İlinde Sanayi

Dünyada ticaret ilişkilerinin tarihsel gelişimini tamamlayan rekabet unsurları incelendiğinde ikinci dünya savaşından sonra 1970'li yıllara kadar gücün üstünlüğü olduğu ve kitle üretimi ile gerçekleştiği, 1970'li yıllar sonrasında maliyete dayalı bir rekabet pazarı oluşmaya başlamış olduğu, 1980 yılı sonrasında bu durum kalite ve 1990'lı yıllar sonrası ise hız, yenilik, farkındalık unsurları etkenleri ile kaşımıza çıkmış bu noktada ülkemiz sanayisi gelişimi bu değişimlere ayak uydurmaya çalışmıştır. Ülkede bu değişiklik algısı ile Tekirdağ'daki ekonomik kalkınmanın en temel özelliği İstanbul'da sıkışarak bunalmış olan sanayinin taşınma etkisi ile

bölgeye işletmelerin transfer olmasıdır. İlde hızlı bir şekilde kurulmuş olan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ile ulaşımın pazara yakınlığı ile sanayileşmeye zemin hazırlanmıştır. İstanbul sanayisinin bir kısmının Tekirdağ'a kaçma isteklerinin yanı sıra Tekirdağ'da sanayinin düşük ve orta teknoloji düzeyinde olduğu, hizmet sektörlerinin ise geleneksel hizmet noktasında sabit kaldığı verimlilik konusunda geri olduğu görülmektedir (İzmen Yardımcı, 2015).

Tekirdağ sanayisinin genişlemesi pazara yakınlık avantajlarına sahipliği ile başlamıştır. Tekirdağ ili ölçek ekonomisinden yararlanan üretilen ürünlerin kolay ve ucuz bir biçimde büyük pazarlara ulaştırmak isteyen işletmeler için cazibesi büyük bir niteliğe sahiptir. Türkiye'nin önemli ihracat yapan illerinden olan Tekirdağ hızla gelişmekte ve bu durum ile birlikte en fazla göç alan illerin arasında yer almaktadır. Tekirdağ'da gelişmekte olan sanayi dış ticaretin gelişmesine de neden olmaktadır (İzmen Yardımcı, 2015).

Tekirdağ ilinde gıda sektörü Süleymanpaşa, Şarköy, Muratlı, Hayrabolu ve Malkara ilçelerinde gıda sektörü, Çorlu'da, tekstil sektörü ise Çorlu, Çerkezköy, Ergene ve Kapaklı ilçelerinde deri sektörü yoğunlaşmıştır. Sanayinin en yoğun olduğu bölge olarak Çorlu-Büyükkarıştıran arasında bulunan çevre, Velimeşe, Veliköy, Yulaflı, Türkgücü, Muratlı-Karıştıran yolu ile Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi'dir. Tekirdağ ili sektörel dağılım incelendiğinde ilk sırada %13,64 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %11,91 ile tekstil ürünleri, üçüncü sırada ise %10,39 ile metal ürünleri sektörlerinin yer aldığı görülmektedir (Tekirdağ İl Sanayi Durum Raporu, 2019).

Tekirdağ ilinde bulunan Sanayi Sicil Bilgi Sistemine kayıtlı 2815 adet sanayi işletmelerinin; çalışan sayısına göre %51,06'sı mikro, %24,35'i küçük, %18,61'i orta ve %5,82'si büyük ölçekli işletmelerdir (Tekirdağ İl Sanayi Durum Raporu, 2019).

3.4. Tekirdağ İlinde Dış Ticaret

Tekirdağ ilinin Türkiye sanayisindeki payı sıralamasına bakıldığında 6. büyük şehir olmasına karşın ihracat sıralamasında 14. şehir olması durumunun nedenleri arasında üretilen ürünlerin teknoloji düzeylerinin durumu en büyük etken

olarak görülmektedir. Tekirdağ'da faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin büyük bir bölümü düşük teknoloji ürünler üretmektedir. Dış ticaret rakamları için veri alınan ithalat ve ihracat bilgileri işletmelerin birçoğunun genel merkezinin kayıtlı olduğu vergi dairesi iline göre hesaplaması durumu ilin gerçek rakamlarını göstermemektedir. Tekirdağ'da genel merkezi İstanbul olan işletmelerin yoğun olarak yer aldığı bir sanayi bölgesinde olması sebebiyle ithalat ve ihracat rakamları olduğundan daha az görünmesi durumu ile karşılaşılmaktadır. Bu olumsuz görünüme rağmen ihracatın ithalatı karşılama oranı bakımından Tekirdağ, Türkiye ortalamasına bakıldığında oldukça iyi bir yeredir (Tekirdağ Ekonomisindeki Gelişmeler Araştırma Raporu, 2015).

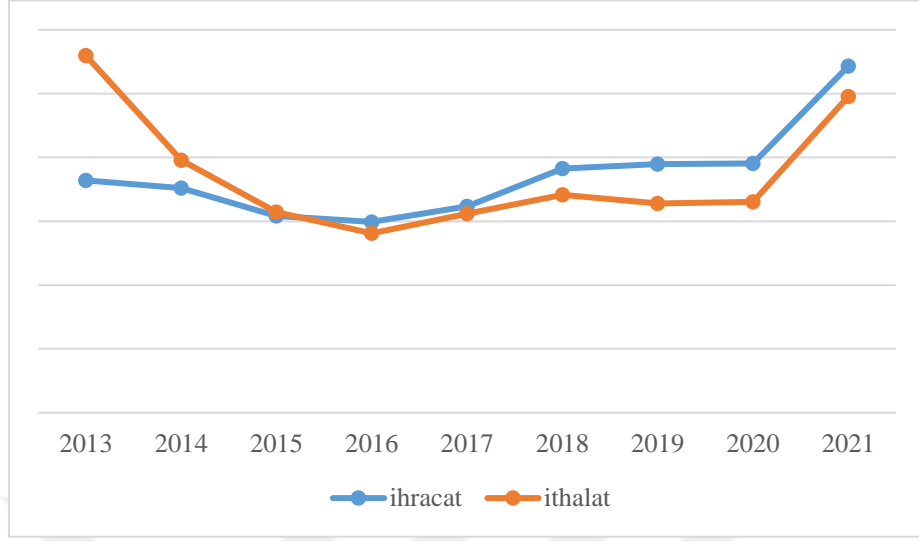
Tekirdağ ilinin ihracat verileri ve Türkiye oranları ile TR21 bölgesindeki yeri Tablo 21'de verilmiştir. Tablodaki oranlar incelendiğinde Tekirdağ ilinin bölge olarak ihracat konusunda önemli bir konuma sahip olduğu ve dış ticaret hususunda potansiyeli yüksek olduğu görülmektedir (İzmen Yardımcı, 2015).

Tablo 21: Tekirdağ İli İhracat Tutarı TR21 Payı

Yıllar	Tekirdağ Tutar (Dolar)	TR 21 Payı (%)	Türkiye oranı (%)
2010	546.332,00	75,9	0,6
2011	655.580,00	79,8	0,6
2012	596.587,00	76,0	0,5
2013	662.403,00	78,2	0,6

Kaynak: TÜİK Verileri

Şekil 5'de 2013-2021 yılları arası Tekirdağ iline ait ihracat verileri yer almaktadır. Tekirdağ ihracat tutarlarında 2013-2016 yılları arasında negatif bir durum görünmekte iken 2016 yılı ile birlikte ihracat tutarlarında pozitif bir ivme olduğu görülmektedir.

Şekil 5: Tekirdağ İhracat-İthalat Ticaret Eğilimi

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri

Tablo 22’de görüldüğü üzere Tekirdağ ilinde 2020-2021 yıllarında işletmelerin ihracat yaptığı ilk beş ülke incelendiğinde bu yıllarda Almanya, ABD ve İtalya ile yoğun ticari ilişkiler içerisinde olduğu görünmektedir. 2020 yılında ilk sırada Almaya gelirken onu Amerika takip etmekte ve üçüncü sırada Özbekistan, dördüncü sırada İtalya ve beşinci olarak İspanya ihracat noktasında ilişkiler kurduğumuz ülkeler arasındadır. 2021 yılında ise Tekirdağ ekonomisinin en çok uluslararası ilişki kurduğu ülkelerin başında Almanya sonrasında Amerika ve üçüncü sırada İtalya, dördüncü sırada İngiltere ve beşinci sırasında sınır komşusu olan Bulgaristan gelmektedir.

Tablo 22: Tekirdağ’ın İhracat Yaptığı İlk Beş Ülke (2020-2021)

2020 Yılı İhracat Yapılan Ülkeler	2021 Yılı İhracat Yapılan Ülkeler
Almanya	Almanya
ABD	ABD
Özbekistan	İtalya
İtalya	İngiltere
İspanya	Bulgaristan

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri

Tekirdağ ilinin toplam ihracatı içinde sanayi sektörleri yer almakta ve gerçekleştirilen toplam ihracat verilerinde tekstil ürünleri ilk sırayı almaktadır. İkinci sırada elektrik-elektronik ve üçüncü sırada kimyasal ürünler bulunmaktadır. Tekirdağ ilinin toplam ithalatı içinde ise işlenmemiş deri, kimya hammadde, tekstil makineleri ve yağlık ay çekirdeği öne çıkmaktadır (Türkiye İhraçatçılar Meclisi Faaliyet Raporu, 2020).

2017 yılına ait Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tekirdağ İl Müdürlüğü raporlarına göre Tekirdağ'ın ilçelerine göre ihracat yapan işletmelere ait bilgiler yer almaktadır. Tekirdağ ili büyükşehir olmadan önce Ergene ilçesi, Çorlu'nun bir mahallesi olması nedeniyle hesaplamalarda Çorlu içerisinde yer almaktadır. Tekirdağ ili ihracat kapasitesi bölgede bulunan Organize Sanayi Bölgeleri'nin yoğunluğu ve İstanbul'a yakınlığı sebepleri de eklenince Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde işletme sayılarının fazlalığı Tablo 23'te görünmektedir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tekirdağ İl Müdürlüğü İşletme İstatistikleri, 2017).

Tablo 23: Tekirdağ'da İhracat Yapan Firma Sayısı

Tekirdağ İlçeleri	Firma Sayısı
Çerkezköy	163
Çorlu	337
Hayrabolu	11
Malkara	8
Marmara Ereğlisi	4
Muratlı	9
Saray	10
Süleymanpaşa	53
Şarköy	2
Toplam	597

Kaynak: Tekirdağ Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablo 24'te göre 2013-2021 yılları arasında TÜİK verilerine göre Türkiye geneli ihracat verileri ile Tekirdağ ili ihracat verileri karşılaştırılması yapıldığında Türkiye genelinde yıllık toplam ihracat tutarına göre ortalama %1'lik ihracat oranına sahiptir. Bu oran yıllara göre değişiklik göstermekle beraber 2017 yılında itibaren yükselme ivmesi kazanmıştır.

Tablo 24: Türkiye ve Tekirdağ İhracat Tutarları Oranlaması

Yıl	Türkiye	Tekirdağ	%
2013	161.480.914,7	1.819.295,9	1,1
2014	166.504.861,8	1.760.275,7	1,0
2015	150.982.113,7	1.541.084,4	1,0
2016	149.246.999,2	1.495.402,2	1,0
2017	164.494.619,3	1.616.205,5	0,9
2018	177.168.756,2	1.913.609,1	1,0
2019	180.832.721,7	1.948.239,7	1,0
2020	169.637.755,3	1.953.246,7	1,1
2021	225.264.314,2	2.714.722,7	1,2

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri

3.3. Tekirdağ İlindeki Özel Ekonomik Bölgeler

Tekirdağ ilinde bulunan Ticaret ve Sanayi Odaları, Süleymanpaşa (Tekirdağ), Malkara, Çorlu, Çerkezköy ve Hayrabolu ilçelerinde toplam 5 adettir.

Ayrıca Tekirdağ ilinde Süleymanpaşa, Hayrabolu, Çorlu ve Malkara ilçelerinde olmak üzere 4 adet Ticaret Borsası mevcuttur (www.tekirdagtsso.gov.tr, 2021).

Tekirdağ ili Ergene ilçesinde ulaşım yönü ve kaliteli işgücü olanakları hızla gelişen sanayi yatırımlarıyla tüm sektörlerde ülke ekonomisine katkı sağlayan 1 adet Avrupa Serbest Bölgesi bulunmaktadır. 2015 yılı Tekirdağ Ekonomisi'ndeki Gelişmeler Raporu'na göre Avrupa Serbest Bölgesinde 144 firma faaliyette bulunmaktadır. İlde bölge sanayisinin gelişimine yön veren 14 adet OSB bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgelerinin listesi Tablo 25'te sıralanmaktadır (Tekirdağ Ekonomisindeki Gelişmeler Araştırma Raporu, 2015).

Tablo 25: Tekirdağ İlinde Bulunan OSB Listesi

1	Tekirdağ Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi
2	Tekirdağ Çerkezköy Veliköy Yalıboyu Organize Sanayi Bölgesi
3	Tekirdağ Çorlu Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi
4	Tekirdağ Ergene I Organize Sanayi Bölgesi
5	Tekirdağ Ergene II Organize Sanayi Bölgesi
6	Tekirdağ Hayrabolu Organize Sanayi Bölgesi
7	Tekirdağ Kapaklı Organize Sanayi Bölgesi
8	Tekirdağ Karaağaç Organize Sanayi Bölgesi
9	Tekirdağ Malkara Organize Sanayi Bölgesi
10	Tekirdağ Muratlı Organize Sanayi Bölgesi
11	Tekirdağ Türkgücü Organize Sanayi Bölgesi
12	Tekirdağ Organize Sanayi Bölgesi
13	Tekirdağ Veliköy Organize Sanayi Bölgesi
14	Tekirdağ Velimeşe Organize Sanayi Bölgesi

Kaynak: Tekirdağ Ekonomisi'ndeki Gelişmeler Araştırma Raporu

3.4. Tekirdağ İli KOBİ'leri

Tekirdağ ilinde bulunan KOBİ sayıları araştırıldığında karşımıza TÜİK verilerinde bulunan işletme/girişim sayıları ile Müdürlüklerden elde edilen KOSGEB veri tabanına kayıtlı işletmelerin onaylı KOBİ sayıları çıkmaktadır. Yine 2020 yılı için hazırlanan TÜİK, KOSGEB ve TOBB ortak çalışması ile yayınlanan "Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2020 Haber Bülteni" incelemesinde

Türkiye’de bulunan tüm işletmelerin % 99,88’ inin KOBİ olduğu bildirilmiş bu sonuca istinaden Tekirdağ’da bulunan girişim sayılarına göre Türkiye genelindeki KOBİ sayısı oranına oranlama yapıldığında Tekirdağ’daki ortalama KOBİ sayısı Tablo 27’de karşımıza çıkmaktadır.

Öncelikle çalışan sayısının büyüklük grubuna göre girişim sayıları ile Türkiye verileri Tekirdağ ili oranlaması 2010-2020 yılları arasındaki veriler Tablo 26’ da Tekirdağ ilinde girişim sayıları hesaplanmıştır. Tablo bulunan veriler incelendiğinde Türkiye ortalamasına göre %1,3’lük bir oran bulunmaktadır.

Tablo 26: İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayısı Tekirdağ Verileri

Yıllar	Türkiye	Tekirdağ	Oran
2010	3283985	38962	1,2
2011	3306001	39201	1,2
2012	3357813	40615	1,2
2013	3393033	41556	1,2
2014	3429996	42259	1,2
2015	3493413	43716	1,3
2016	3603158	45605	1,3
2017	3690520	47392	1,3
2018	3840631	49634	1,3
2019	3949641	50974	1,3
2020	4090180	52951	1,3

Kaynak: TÜİK. Çalışan Sayısı Büyüklük Grubuna Göre Girişim İstatistikleri. Türkiye geneli ve Tekirdağ verileri süzülerek, çalışan sayısı kriterine göre KOBİ sayıları yazar tarafından tablo haline getirilmiştir.

Tablo 27 da bulunan referans olarak aldığımız 2020 yılı Tekirdağ ili girişim sayısından yola çıkarak ildeki KOBİ sayısı elde edilmiştir.

Tablo 27: Tekirdağ İli KOBİ Sayısı

Girişim Sayısı	KOBİ Oranı	KOBİ Sayısı
52951	99,88	52887

Kaynak: TÜİK. Çalışan Sayısı Büyüklük Grubuna Göre Girişim İstatistikleri. Tekirdağ verileri ülkedeki toplam KOBİ yüzde oranı ile yazar tarafından tablo haline getirilmiştir.

KOSGEB proje bazlı desteklerin işletmelere sağlanması itibariyle 2010-2021 arasında Tekirdağ’da bulunan Müdürlükler veri tabanında KOBİ onaylı toplam 23019 adet işletme kayıtlıdır. Tekirdağ ilinde bulunan 52887 KOBİ sayısının KOSGEB veri tabanına kayıtlı olan işletme sayılarına oranı % 43,52 ‘dir. Bu duruma göre ilde bulunan işletmelerin tamamı KOSGEB veri tabanına kayıtlı değildir. İşletmelerin KOSGEB veri tabanına kayıtlı olmamasının bir nedeni de KOSGEB desteklenen sektörler listesinde bulunan NACE kodlarına sahip işletmelerin veri tabanına kayıt yaparak desteklerden yararlanmak için başvurabilecek olmalarıdır.

KOSGEB kayıtlı işletmelerin KOBİ Sınıflandırmasına göre dağılımı ve toplam kayıtlı işletme sayısına oranı Tablo 28’de sunulmaktadır. Tabloda onaylı en fazla KOBİ sayısı 17714 adet ile mikro ölçekte bulunmaktadır.

Tablo 28: Tekirdağ ili KOSGEB Veri tabanında Bulunan KOBİ Sınıflandırması

Ölçek	Tekirdağ	Oran
Mikro	17714	77,0
Küçük	3792	16,5
Orta	1456	6,3
KOBİ Değil	57	0,2

Kaynak: KOSGEB Müdürlükleri

KOSGEB veri tabanına kayıtlı KOBİ onaylı işletmelerin Tekirdağ ilinde bulunan ilçelere dağılımı bulunan Tablo 29’de sunulmaktadır. Tablo incelendiğinde OSB ve Küçük Sanayi Sitelerinin sayıca fazla bulunduğu Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde KOBİ sayısının diğer ilçelere göre yüksek olduğu dikkat çekmektedir. İldeki sanayi, üretim ve hizmet sektörlerinde bulunan işletmelerinin çoğunun Çorlu ve Çerkezköy etrafında toplanmış olduğu görülmektedir.

Tablo 29: Tekirdağ İlçeler KOSGEB Veri Tabanına Kayıtlı KOBİ Sıralaması

İlçeler	KOBİ Adeti
Çerkezköy	4329
Çorlu	6883
Ergene	1344
Hayrabolu	997
Kapaklı	361
Malkara	1520
Muratlı	541
Saray	830
Süleymanpaşa	5410
Şarköy	505
Marmara Ereğlisi	299
Toplam	23019

Kaynak: KOSGEB Müdürlükleri

Tekirdağ ilinde KOSGEB veri tabanına kayıtlı KOBİ sayılarının yıllara göre dağılımı yapıldığında proje bazlı desteklerin ilk defa sağlanmaya başlandığı 2010 ve 2011 yıllarında sayının yükselişte olduğu sonraki yıllarda bir düşüş ve 2016 yılı sonrası her yıl KOBİ sayısında artış olduğu görülmektedir. Veri tabanında onaylı KOBİ sayıları yıllara göre sağlanan proje bazlı destek programlarından yararlanan KOBİ'lere oranı aşağıda bulunan tabloda yer almaktadır.

Tablo 30: KOSGEB Veri Tabanına Kayıtlı KOBİ Sayılarının Destek Alan KOBİ Sayısına Oranı

Yıllar	KOBİ Sayısı	Destek Alan KOBİ Sayısı	Oran
2010	2538	2	0,1
2011	2658	23	0,9
2012	612	28	4,6
2013	803	55	6,8
2014	781	63	8,1
2015	898	100	11,1
2016	7130	134	1,9
2017	1300	194	14,9

2018	1336	308	23,1
2019	1097	248	22,6
2020	1147	155	13,5
2021	2366	148	6,3

Kaynak: KOSGEB Tekirdağ Müdürlükleri

Yukarıda bulunan tablolardan yola çıkacak olursak işletmelerin neredeyse tamamının KOBİ olduğu göz önüne alındığında kamu da görev alan personel dışında bölgede istihdamın büyük bölümü bu işletmelerde çalışmakta olup bu çerçeveden bakıldığında KOBİ'ler, Çorlu ve Çerkezköy bölgelerinde istihdama önemli ölçüde katkı sağlamaktadırlar. Bu katkı sayesinde sanayi yoğun ve iş olanaklarının fazla olduğu bölgelere doğru gelişmiş olan nüfus hareketliklerinde önleyici bir rol üstlenmiş oldukları söylenebilir. Bu kapsamda KOBİ'lere yönelik program ve tedbirlerin ekonomik etkilerinin yanı sıra sosyal etkileri de kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır.

3.5. Tekirdağ İlinde KOSGEB Destekleri

Tekirdağ ilinde 2007 yılında faaliyete geçen Tekirdağ Güney Müdürlüğü ve 2018 yılında faaliyete geçen Tekirdağ Kuzey Müdürlüğü olmak üzere iki adet müdürlük bulunmaktadır. Bu iki adet müdürlük ile 2007-2021 yılları arasında 3823 işletmeye toplam 69,2 milyon Türk Lirası destek sağlanmıştır. KOBİ'lere yararlandırılan bu desteklere ait veriler her iki müdürlüğünün yıllara göre ayrılmış olan verileri aşağıda bulunan Tablo 31 ve Tablo 32'de sunulmaktadır. (Tekirdağ Güney ve Kuzey Müdürlükleri Verileri, 2022). Tabloda yıllara göre dağılımda görüldüğü üzere 2020-2021 yıllarındaki pandemi sürecinde destek ödemesi alan firmalarda düşüş gözlemlenmektedir. Müdürlüklere ait destek tutarları içerisinde proje bazlı ve direkt sistem üzerinden başvuru yaparak yararlandırılan firmalara ait destek ödemeleri bulunmaktadır.

Tablo 31 :Tekirdağ Kuzey Müdürlüğü Destek Tutarı

KOSGEB Tekirdağ Kuzey Müdürlüğü	Firma Sayısı	Destek Ödemesi
2018	265	4 Milyon
2019	257	9,9 Milyon
2020	193	3,4 Milyon
2021	160	5,1 Milyon
Toplam	875	22,4 Milyon

Kaynak: KOSGEB Tekirdağ Güney ve Kuzey Müdürlükleri

Tablo 32 :Tekirdağ Güney Müdürlüğü Destek Tutarı

KOSGEB Tekirdağ Güney Müdürlüğü	Firma Sayısı	Destek Ödemesi
2007-2017	1702	18 Milyon
2018	551	6,7 Milyon
2019	276	7,4 Milyon
2020	203	8,5 Milyon
2021	216	6,2 Milyon
Toplam	2948	46,8 Milyon

Kaynak: KOSGEB Tekirdağ Güney ve Kuzey Müdürlükleri

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASILAŞMA ÇERÇEVESİNDE KOSGEB TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLEN PROJE BAZLI DESTEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ: TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ

4.1.Araştırmanın Sınırları ve Araştırma Grubu

Araştırmanın sınırı Tekirdağ ilinde KOSGEB tarafından sağlanan proje bazlı desteklerden yararlanan işletmeler olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda KOSGEB yönetim sistemi verilerine göre Tekirdağ ilinde proje bazlı desteklerinden yararlanmış tüm işletmeler araştırma grubunu oluşturmaktadır. Tekirdağ ili sınırları içerisinde iki adet KOSGEB müdürlüğü bulunmaktadır. Bu müdürlüklerden biri olan 2007 yılında faaliyete başlayan KOSGEB Tekirdağ Güney Müdürlüğü'nün etki alanı içerisine Çerkezköy, Süleymanpaşa, Malkara, Hayrabolu, Muratlı ve Şarköy ilçeleri girmektedir. Diğer müdürlük ise 2018 yılında faaliyete başlamış olan KOSGEB Tekirdağ Kuzey Müdürlüğü'nün etki alanı içerisine Ergene, Saray, Kapaklı, Çorlu ve Marmara Ereğlisi ilçeleri girmektedir. Yukarıdaki bölümlerde sunulmuş olan Tekirdağ ilindeki müdürlükler bazında yararlandırılan destek verilerinde toplam firma sayısı ve destek tutarları ve ana kütle olarak verilerdeki farklılığın nedeni 2018 yılı içerisinde farklı müdürlüğün açılarak aynı firmaların bir yıl içinde iki ayrı bütçeden destek almasıdır.

KOSGEB proje bazlı desteklerinden faydalanan 1456 adet firma değerlendirilmek istenmiştir. Bu bağlamda bu desteklerden yararlanan işletmelerin dış ticaret verilerinin analiz edebilmesi için ilgili müdürlüklerden temin edilen 120 işletmenin verileri ile çalışma yapmak yeterli bulunmuştur. Ana kütleliyi oluşturan tüm işletmelerin ilgili Müdürlüklerden talep edilen KOSGEB internet sayfası üzerinden her yıl mayıs ayında satış ve çalışan verilerinin güncellenmiş olduğu KOBİ Bilgi Beyannamesi ile yurtdışı satış tutarları ve mali bilanço, net satışlarının

bilgileri ile yararlandığı proje bazlı destek tutarlarına ait veriler ile çalışma hazırlanmaya başlanmıştır.

4.2.Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak veriler değerlendirilmiştir. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın ilgili bir kuruluşu olan KOSGEB tarafından KOBİ'lere önemli miktarda proje bazlı destekler sağlanmaktadır. İllerde bulunan Müdürlükler vasıtasıyla bu destekler yararlanıcılara etkin bir şekilde ulaştırılmaktadır. Ancak bu desteklerin Tekirdağ ili kapsamında uluslararasılaşma çerçevesinde bir arada değerlendirildiği, etkisinin sunulduğu çalışmaya araştırmalar sonucunda rastlanmamıştır. Araştırmanın amacı KOSGEB tarafından KOBİ'lere sağlanmış ve sağlanmaya devam etmekte olan bu desteklerin analiz edilmesi ile ülkenin diğer ülkeler ile olan ilişkilerine elde edeceği faydaların gerçekleşme durumlarının ortaya konulması da çalışmanın sonucu olarak önem arz etmektedir.

Tekirdağ ilinde 2010-2021 yılları arasında KOSGEB proje bazlı desteklerinden yararlanan firma sayısı 1456'dır. Ana kütle belirtildiği gibi 1456 firmadır. Analiz çalışmasının gerçekleştirilebilmesi için ana kütlede 120 işletmeye ait veriler müdürlüklerden alınmış ve elde edilen veriler SPSS programına girilerek ortaya çıkan sonuçlar analiz edilmiştir. Analizlerdeki temel amaç KOSGEB proje bazlı desteklerin işletmelere olan uluslararasılaşma çerçevesine etkisinin incelenmesidir.

İnceleme sayesinde destek programları ile KOBİ'lere, cirolarındaki durumu, bilanço toplamları, firmanın yurt dışı satışları, ihracat durumları, destekten dolayı finansal sorunların çözümü, tanıtım pazarlama yönünden etkinliği, e-ticaret altyapısının oluşturulması ve sonuç olarak firmaların uluslararasılaşması çerçevesinde durumunun tespit edilmesi ile destek programı ile büyümesi üzerinde bir rolü olup olmadığını görülecektir. KOBİ'ler üzerinde bir rolü varsa bunun firmanın büyümesi ve uluslararası ağlara açılması üzerinde KOSGEB desteklerinin sağladığı faydanın olup olmadığını tespit etmektir.

Günümüz koşullarında Türkiye ekonomisi güç bir dönemden geçmektedir. Pandemi sonrası artan bu güçlüklerle paralel olarak KOBİ'lerde kaynak ve buna bağlı olarak üretim, pazarlama, yönetim fonksiyonları gibi sorunlar arttırmıştır. Araştırmanın amacı ile proje bazlı destek programlarının bu sorunların azaltılması yönünde etkisi de görülecektir.

4.3.Proje Bazlı Desteklere İlişkin Türkiye ile Tekirdağ Karşılaştırılması

Araştırmada 2010-2021 yılları arasında proje bazlı desteklerden yararlanan işletmeler değerlendirilmiştir. Müdürlükler ve KOSGEB Faaliyet Raporları ile müdürlüklerden alınan veriler kullanılmıştır. Bu noktada yıllara yayılan projelerin kümülatif etkisinden arındırılmamış bir şekilde projeler değerlendirilmiştir.

Konu ile ilgili en güncel veri olan 2010-2021 yılları içerisinde değerlendirilen proje bazlı destek programlarının uluslararasılaşma çerçevesince genel olarak değerlendirilmesi ile Türkiye ve Tekirdağ verileri karşılaştırılarak, işletmelerin ölçek durumları, destek programlarının yıllar içerisinde yararlandırılma durumu üzerinden devam edilecektir.

Tekirdağ ilinde 2010-2021 yılları içerisinde uygulanmaya başlanan proje bazlı destek programları kapsamında destek başvurusu yapılarak kabul edilen ve işletmelere yararlandırılan toplam dokuz adet proje bazlı destek programından Tablo 34'te görüleceği üzere ülke genelinde toplam 4.314.536.162,16 destek ödemesi gerçekleşmiş olup bu tutarda Tekirdağ'ın payı 43.081.371,11 TL'dir. Bu tutarın ülke genelinde oranı yaklaşık %1'dir.

Tablo 33: Türkiye ile Tekirdağ ili Destek Tutarları Karşılaştırılması

SIRA NO	DESTEK PROGRAMI	TÜRKİYE	TEKİRDAĞ	%
		Verilen Destek Tutarı	Verilen Destek Tutarı	
1	AR-GE, İNOVASYON VE ENDÜSTRİYEL UYGULAMA DESTEK PROGRAMI	588.321.061,22	4.128.136,93	0,7
2	GELENEKSEL GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	222.377.134,00	1.260.163	0,6
3	İLERİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	373.601.362,79	3.399.431	0,9
4	KOBİ PROJE DESTEK PROGRAMI	145.765.058,45	499.648,36	0,3
5	KOBİ TEKNOLOJİK ÜRÜN YATIRIM DESTEK PROGRAMI	269.371.116,92	7.137.423	2,6
6	KOBİGEL KOBİ GELİŞİM DESTEK PROGRAMI	352.903.562,43	11.024.334,84	3,1
7	STRATEJİK ÜRÜN DESTEK PROGRAMI	73.775.941,55	1.622.650,83	2,2
8	YENİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	2.281.964.448,71	13.934.503,67	0,6
9	YURT DIŞI PAZAR DESTEK PROGRAMI	6.456.476,09	75.079,62	1,2
	Toplam	4.314.536.162,16	43.081.371,11	1,0

Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporu, Tekirdağ İli Müdürlükler

Tekirdağ ilinde 2010-2021 yılları içerisinde uygulanmaya başlanan proje bazlı destek programları kapsamında Tablo 35’te görüleceği üzere toplam dokuz adet proje bazlı destek programından ülke genelinde yararlanan 199.461 firmanın 1456 adeti Tekirdağ’da bulunan firmalardır. Tekirdağ’da KOBİ’lere sağlanan desteklerden faydalanan işletmelerin oranı ülke bazında % 0,73’ tür. Bu firmalardan en fazla yararlanan destek programı Yeni Girişimci Desteği olup onu takiben yararlanan destekler bu desteğin yürürlükten kalkarak yerine gelen girişimcilik programlarıdır. Destekten en fazla yararlanan firmalar arasında bulunan programlardan birisi KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programıdır. Bu program sayesinde KOBİ’lerin ihtiyaçları ve ülke politikalarına göre süzülerek belirlenmiş olan çağrı başlıklarına göre başvurular destek alan işletmelerin ortalamaya göre yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 34: 2010-2021 Yıllarında Verilen Desteklerin Firma Sayıları Karşılaştırılması

SIRA NO	DESTEK PROGRAMI	TÜRKİYE	TEKİRDAĞ	%
		İşletme Sayısı	İşletme Sayısı	
1	AR-GE, İNOVASYON VE ENÜSTRİYEL UYGULAMA DESTEK PROGRAMI	10.964	67	0,61
2	YENİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	123.560	1.066	0,86
3	KOBİ PROJE DESTEK PROGRAMI	5.810	21	0,36
4	GELENEKSEL GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	32.462	165	0,51
5	İLERİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	16.256	59	0,36
6	KOBİGEL KOBİ GELİŞİM DESTEK PROGRAMI	8.848	69	0,78
7	KOBİ TEKNOLOJİK ÜRÜN YATIRIM DESTEK PROGRAMI	333	6	1,80
8	STRATEJİK ÜRÜN DESTEK PROGRAMI	221	2	0,90
9	YURTDIŞI PAZAR DESTEK PROGRAMI	1.007	1	0,10
TOPLAM		199.461	1.456	0,73

Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporu, Tekirdağ İli Müdürlükler

Tekirdağ ilinde proje bazlı destek programlarından faydalanan işletme sayıları incelendiğinde toplam 199.461 adet firmanın ağırlıklı olarak mikro ölçekte olduğu sonrasında küçük işletme ve en az orta ölçekte olduğu görülmektedir. Destek programından faydalanan 2010-2021 yıllar arasında verilen desteklerden yararlanan işletmelerin sayılarının ölçeklere göre ayrılmış sıralaması Tablo 36' da görülmektedir. Buna göre Tekirdağ'ın Türkiye ile karşılaştırıldığında mikro ölçekli işletmelerin varlığı ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 35: Türkiye ve Tekirdağ İli Proje Bazlı Desteklerin İşletme Ölçek Sayıları (2010-2021)

ÖLÇEK	TÜRKİYE	TEKİRDAĞ
	FİRMA SAYISI	FİRMA SAYISI
mikro	110.900	810
küçük	53.256	389
orta	35.305	257
toplam	199.461	1.456

Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporu, Tekirdağ İli Müdürlükler

4.4. Tekirdağ İlinde Proje Bazlı Desteklerin Verileri

Tekirdağ ilinde 2010-2021 yılları arasında proje bazlı destek programlarına toplam 1458 adet olan işletmeye 43.102.683,19 Türk Lirası destek ödemesi yapılmış olup bu verilerden 1456 adet olan işletmeye toplam 43.081.371,11 Türk Lira destek ödemesi gerçekleşmiş ve aradaki adet ve tutar farklılığı Gelişen İşletmeler Pazarı KOBİ Destek Programı ve TEMATİK Proje Destek Programının yürürlükte olmaması nedeniyle verilerin incelenmesinde baz alınmamış olmasından dolayı kaynaklanmaktadır.

Tablo 37 incelendiğinde destek ödemesi gerçekleştirilen programların ilk sırasında 1066 adet firma ile Yeni Girişimci Desteği yer almaktadır. İşletmelerin kuruluşunda ve faaliyetlerine devam etme süreçlerinde ayakta kalma çabalarını destekleyen bu destek programından 13.934.503,67 Türk Lirası ödeme gerçekleştirilmiştir. Bu destek programından sonra ikinci sırayı Yeni Girişimci Desteğinin 2018 yılı sonunda imalatçı ve hizmet sektörü olarak ayrılması ile oluşan ve hizmet sektörüne destek sağlayan Geleneksel Girişimci Destek programı 165 firmaya sağladığı destek ile 1.260.163,00 Türk Lirası ödeme ile devam etmektedir. İmalatçı sektörden iş fikrini hayata geçiren girişimcilerin yararlandığı İleri Girişimci Destek Programından ise 59 adet firmaya 3.399.431,16 destek ödemesi gerçekleşmiştir. KOBİ'lerin büyümeleri ve dünyaya açılma taleplerine cevap verebilen programlardan birisi olan KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek programı 69 adet firmaya 11.024.334,84 Türk Lirası destek ödemesi gerçekleşmiştir. Girişimcilerin veya KOBİ'lerin yeni fikir veya icatlarına destek vererek yerli malı üretimini teşvik etmekte yardımcı olan Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programından 67 adet firmaya 4.128.136,93 Türk Lirası destek ödemesi gerçekleşmiştir. Yürürlükten kaldırılan fakat işletmelerin sürdürülebilirliği için destek olmuş olan KOBİ Proje Destek Programından yürürlükte olduğu yıllarda 21 adet firmaya 499.648,36 Türk Lirası destek ödemesi gerçekleşmiştir.

Tablo 36: Tekirdağ İli Proje Bazlı Destek Verileri (2010-2021)

SAYI	PROGRAM ADI	2010-2021 ARASI DESTEK ALAN FİRMA	2010-2021 YILLARI ARASI DESTEK TUTARI
1	AR-GE, İNOVASYON VE ENDÜSTRİYEL UYGULAMA DESTEK PROGRAMI	67	4.128.136,93
2	GELENEKSEL GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	165	1.260.163,00
3	GELİŞEN İŞLETMELER PAZARI KOBİ DESTEK PROGRAMI	1	18.671,50
4	İLERİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	59	3.399.431,16
5	KOBİ PROJE DESTEK PROGRAMI	21	499.648,36
6	KOBİ TEKNOLOJİK ÜRÜN YATIRIM DESTEK PROGRAMI	6	7.137.422,70
7	KOBİGEL KOBİ GELİŞİM DESTEK PROGRAMI	69	11.024.334,84
8	STRATEJİK ÜRÜN DESTEK PROGRAMI	2	1.622.650,83
9	TEMATİK PROJE DESTEK PROGRAMI	1	2.640,58
10	YENİ GİRİŞİMCİ DESTEK PROGRAMI	1066	13.934.503,67
11	YURTDIŞI PAZAR DESTEK PROGRAMI	1	75.079,62
TOPLAM		1458	43.102.683,19

Kaynak: KOSGEB Tekirdağ Güney ve Kuzey Müdürlükleri

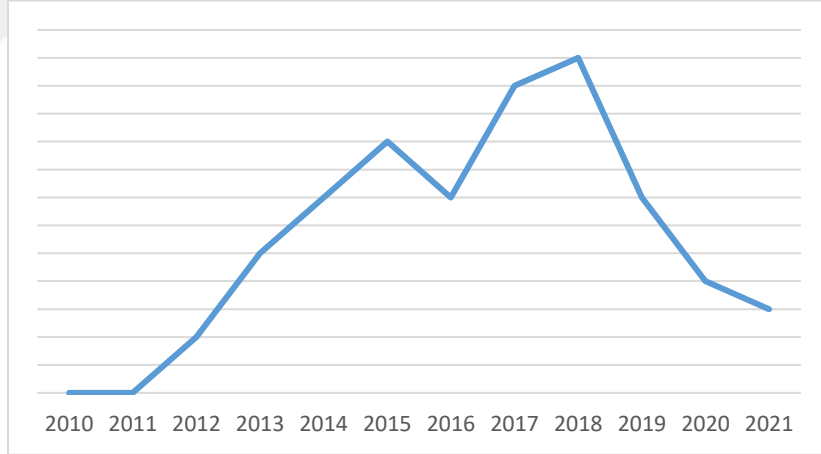
İlk kez 2010 yılında başlayan proje bazlı desteklerin kapsamı ve özellikleri sürekli ya da dönem aralıklarında değişmekle birlikte, işletmelerden gelen proje bazlı destek programı başvuru sayıları da genel olarak yıllara göre artış sağlamıştır. Ancak başvuru sayısı ile destek sağlanan proje sayısı ülke ortalamasına göre il sıralamasına bakıldığında düşüktür. Destek kararı verilen proje bazlı destek programı başvuru sayıları ve proje bütçeleri diğer illere oranla az olduğu görülmektedir.

Tekirdağ ilinde 2010-2021 yılları itibariyle proje bazlı destek programlarından yararlanan işletmelerin çoğu Çerkezköy ve Çorlu ilçelerinde bulunan işletmelerdir. İşletmeler genel olarak değerlendirildiğinde Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulan işletmelerin sermaye şirketi statüsünde olduğu ve işletmelerin seviye olarak düşük-orta düşük ve orta yüksek teknoloji düzeylerinde olduğu görülmektedir. İşletmelerin dış ticaret verileri incelendiğinde Girişimcilik Destek Programları (Yeni Girişimci Destek Programı, Geleneksel Girişimci Destek Programı, İleri Girişimci Destek Programı) dışında kalan programlardan yararlanan

işletmelerin ihracat gerçekleştirme potansiyelinin yüksek olduğu ve bu programlardan yararlandığı yıllarda bu tutarların artış gösterdiği görülmektedir. Bu durumda yeni açılan işletmelerin kendi ayakları üzerinde durmaları süreçlerinde iç piyasaya tutunma taleplerinin fazla olduğu düşünülmektedir.

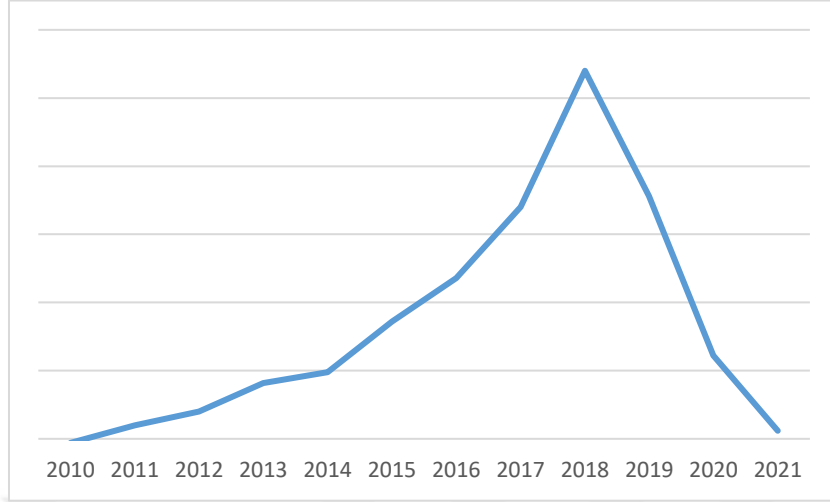
işletmelere sağlanan Girişimcilik Destek Programları (Yeni Girişimci Destek Programı, Geleneksel Girişimci Destek Programı, İleri Girişimci Destek Programı) dışında kalan proje bazlı destek programlarının program sürelerine istinaden incelenmesinde en fazla bir yıl süre içerisinde tamamlandığı görülmektedir. Proje sürelerinin bir yıl ve daha az olduğu zamanlarda projenin yürütülmesi daha kolaylaşmaktadır. Girişimcilik Destek Programlarının program süresi iki yıl olduğu için bu sonuç bu kapsama girmemektedir.

şekil 6’da Ar-Ge Destek Programlarından yararlanan işletme sayılarının 2010-2021 yılları arasındaki dağılımı verilmektedir. Destek dağılımında 2017-2018 yıllarında programdan yararlanan firmaların artışta olduğu görülmektedir.

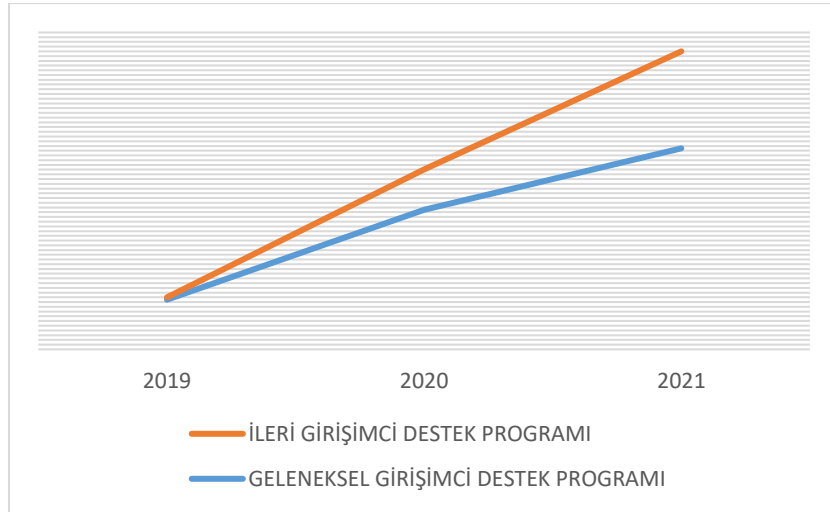
şekil 6: AR-GE Destekleri Yıllara Göre Dağılımı

şekil 7’de Yeni Girişimci Desteğinden 2010-2021 yılları arasında yararlanmış olan firmaların dağılımı verilmektedir. Destekten faydalanan işletmelerin her yıl hızlı bir şekilde artış sağladığı görülmektedir.

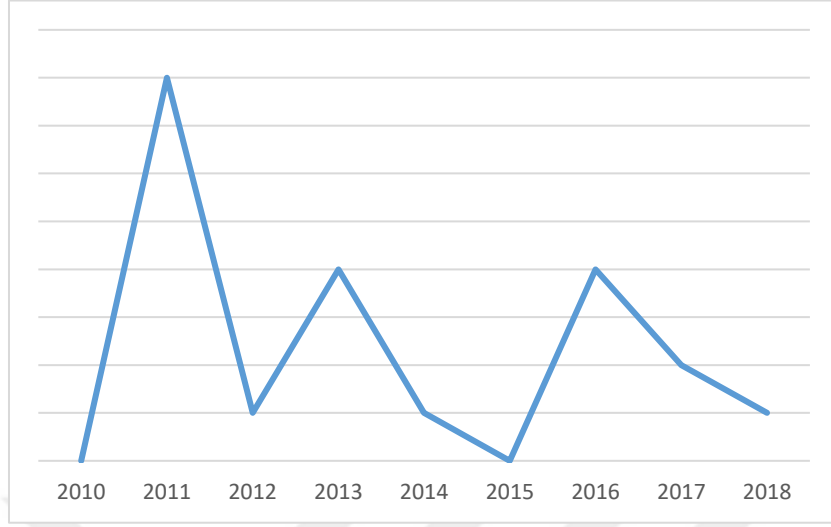
Şekil 7: Yeni Girişimci Desteği Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 8’de 2019 yılı itibariyle yürürlüğe giren ve bu yıldan itibaren Geleneksel ve İleri Girişimci Destek Programından yararlanan firmaların dağılımı verilmektedir. KOSGEB girişimcilere büyük önem vermektedir. Dağılım incelendiğinde programın faaliyete geçtiği son üç yıl içerisinde programdan yararlanan firma sayılarının büyük oranda artış sağladığı görülmektedir.

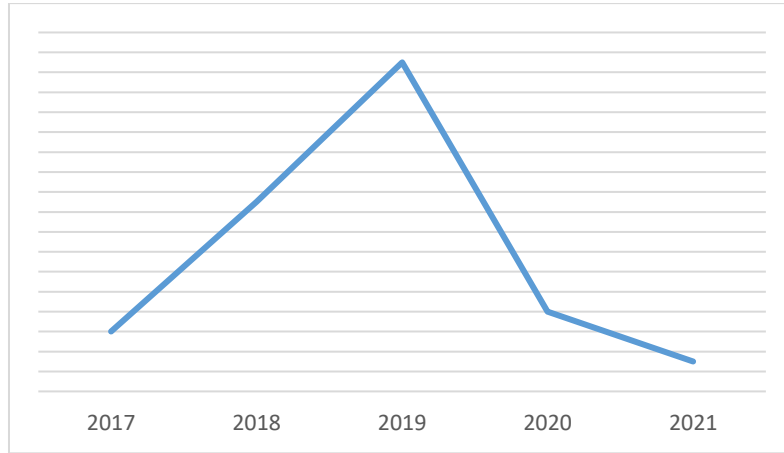
Şekil 8: Girişimcilik Destekleri Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 9’da 2016 yılı sonrası yürürlükten kaldırılan KOBİ Proje Destek Programının 2010-2018 yılları itibariyle destekten yararlanmış firmaların dağılımı verilmektedir. 2018 yılına kadar destek programının devam etmesinin nedeni projesi devam eden işletmelerin ilgili müdürlüklerden destek almasıdır.

Şekil 9: KOBİ Proje Destek Programı Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 10'da 2017 yılında yürürlüğe giren ve belirli çağrı başlıkları ile başvurusu alınan KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programına ait 2017-2021 yılları arasında destekten yararlanan firmaların dağılımı görülmektedir. Firmaların yıllara göre dağılımını incelediğimizde destekten faydalanan işletme sayılarında her yıl hızla artışta bulunduğu durumu ifade edebiliriz.

Şekil 10: KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı Yıllara Göre Dağılımı

KOSGEB tarafından sağlanan proje bazlı destek programlarından yararlanan firmaların sayılarına bakıldığında işletmelerin kendilerini geliştirmesi yönünden başvuruda bulunup yararlandığı ve uluslararasılaşması yönünden yarar

sağladığı destek programının faaliyete girdiği 2010 yılından itibaren sayıların artmış olduğunu görebiliriz.

KOSGEB'in işletmelere sağladığı desteklerin yararlandığı yıllardaki ülke ekonomisinin mevcut durumu KOBİ'lerin desteklerden faydalanma etkisini de göstermektedir. Çalışmada ildeki KOSGEB Müdürlükleri aracılığıyla KOBİ'lere sağlanan destekler, yıllık enflasyon oranlarıyla işletmelere yararlandırıldığı dönemlerde etkilerinin durumu da gözlemlenmiştir. Tekirdağ ilinde KOSGEB Proje bazlı destek programları kapsamında işletmelere sağlanan destek tutarlarının yıllık enflasyon oranı hesaplanarak oluşturulmuş olan, enflasyon oranları destek tutarlarına işlenerek ve destek programlarının yararlandırılmaya başlandığı 2010 yılı ile 2021 yılları arasındaki destek tutarları enflasyondan arındırılarak tablo hazırlanmıştır.

Tablo 37: Yıllık Proje Bazlı Destek Tutarlarının Enflasyon Oranına Göre Enflasyondan Arındırılmış Tutarları

Yıllar	İşletme Sayısı	Destek Tutarı	Enflasyon Oranı %	Enflasyon Arındırılmış Destek Tutarı
2010	2	7022,13	6,40	6572,71
2011	23	172829,87	10,45	154769,15
2012	28	305899,34	6,16	287055,94
2013	55	652211,30	7,40	603947,66
2014	63	991020,56	8,17	910054,18
2015	100	1345260,98	8,81	1226743,49
2016	134	1877244,08	8,53	1717115,16
2017	194	4498264,07	11,92	3962070,99
2018	308	6511518,60	20,30	5189680,32
2019	248	12986543,49	11,87	11445040,78
2020	155	3293764,11	14,6	2812874,55
2021	148	6262203,40	36,08	4002800,41

Kaynak: TÜİK Enflasyon Verileri İle KOSGEB Proje Bazlı Destek Tutarı

Tablo 38'de karşımıza çıkan enflasyondan arındırılmış destek tutarları ile Türk Lirasının değerinin enflasyon oranına göre yıldan yıla değişkenlik göstermesinden dolayı işletmelerin destek programlarından asıl yararlanmış olduğu destek tutarlarının yıllara dağılımında yukarı doğru ivme kazanmış olduğu görünmüş

olsa da enflasyon oranının artış sağlandığı dönemlerde enflasyondan arındırılmış olan destek tutarlarında ivmenin arındırılmış şekilde olan orana göre fazla artış sağlayarak olmadığını göstermektedir.

KOBİ'lerin uluslararasılaşma sürecinde KOSGEB tarafından yararlandırılan önemli desteklerden biri olan Yurtdışı Pazar Destek Programına ait Tekirdağ ilinde 2021 yılında projesini tamamlayan bir adet işletme bulunmakta ve işletmeye sağlanan destek tutarının enflasyondan arındırılarak oluşturulmuş tablo aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 38: Yurtdışı Pazar Destek Programı Destek Tutarının Enflasyon Arındırılmış Tutarı

Yıllar	İşletme Sayısı	Destek Tutarı	Enflasyon Oranı %	Enflasyon Arındırılmış Destek Tutarı
2021	1	75079,62	36,08	47990,89

Kaynak: TÜİK Enflasyon Verileri İle KOSGEB Proje Bazlı Destek Tutarı

Hali hazırda Müdürlükler tarafından Yurtdışı Pazar Destek Programına ait yürütülen projeler devam etmekte olup destek tutarlarına ait veriler projesi sona eren işletmeye ait olduğundan ve program birkaç yıl önce KOBİ'lere sağlanmaya başladığından dolayı destekten faydalanmış işletmelere ait verileri analiz etmek için sonraki yıllarda daha da verimli bir sonuç elde edilecektir.

4.5. Tekirdağ İli Proje Bazlı Desteklerin Analiz Bulguları

“Uluslararasılaşma Çerçevesinde KOSGEB Tarafından Değerlendirilen Proje Bazlı Desteklerin İncelenmesi-Tekirdağ İli Örneği” konulu tez çalışması kapsamında Tekirdağ ilinde KOSGEB proje bazlı destek programlarından yararlanan işletmelere ait veriler Tekirdağ ilinde bulunan her iki müdürlükten talep edilerek temin edilmiştir. Müdürlüklerden temin edilen 120 KOBİ'nin bilanço ve destek verileri değerlendirilmeye alınmıştır. Bu kapsamda KOSGEB' ten firma ad ve bilgileri olmadan alınan işletmelerin destek öncesi ve sonrası mali verileri ve yurtdışı satış tutarları SPSS programında analiz edilmiş, projelerin işletmelere uluslararasılaşma çerçevesinde katkısının hangi yönde olduğu araştırılmıştır.

4.5.1. Verilerin Normallik Varsayımları

KOSGEB'in sağladığı proje bazlı destek programlarından yararlanan işletmelere ait elde edilen verilerin normallik varsayımlarını karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi SPSS paket programında yapılmıştır. Tüm veriler için ayrı ayrı olmak üzere normallik varsayımları ele alınmıştır. Normallik varsayımlarında Shapiro-Wilk testlerine bakılmış ve bütün değişkenler için testin anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Normallik testinin anlamlı çıkması verilerin normal dağılmadığına işaret etmektedir. Normallik varsayımlarında ele alınan bir diğer varsayım Skewness-Kurtosis değerlerinin -2 ve +2 arasında olmasıdır. Tüm değişkenler için bu değerlerin oldukça üzerine çıkan Skewness-Kurtosis değerlerinin olduğu görülmüştür. Bir diğer normallik varsayımı histogram diyagramlarındaki dağılımdır. Tüm değişkenler için histogram diyagramlarındaki dağılımın normal olmadığı ve uçlarda yığılmaların bulunduğu tespit edilmiştir. Normallik varsayımlarında incelenen son varsayım Detrended Normal Q-Q Plot diyagramının incelenmesidir. Normal dağılan verilerde bu diyagramda w ya da m harfine benzer bir dağılımın görülmesi beklenmektedir. Ancak incelenen değişkenlerin tümünde böyle bir dağılım göze çarpmamıştır. Tüm bunlara dayanarak incelenen değişkenlere dair verilerin normallik varsayımlarından hiçbirini sağlamadığı dolayısıyla verilerin normal dağılmadığı sonucuna varılmaktadır.

4.5.2. Verilerin Parametrik Olmayan (Non-parametrik)

Testlerle Analizi

Verilerin normal dağılmadığı sonucuna varılmasının ardından SPSS programında non-parametrik testlerin yapılmasına başlanmıştır. Eşleştirilmiş gruplara ilişkin farkların ortaya koyulabilmesi yani destek öncesi ve destek sonrasında karşılaştırılabilmesi için Wilcoxon İşaretli-Sıralar testi yapılmıştır. Test sonucunda elde edilen tanımlayıcı istatistikler aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 39: Tanımlayıcı İstatistikler

Açıklama	N (örneklem Sayısı)	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Sonra Yurt Dışı Satış	52	1072309996	1566646479	0	6266819331
Sonra Net Satış	121	1413017754	2725112820	0	18129789210
Sonra Bilanço Toplamı	121	1384529746	2727222230	0	18214027530
Önce Yurt Dışı Satış	56	685875257	1159376086	0	4399834679
Önce Net Satış	120	1155293935	2238860012	0	13179118140
Önce Bilanço Toplamı	120	1176041256	2276765158	0	13231208420

Yukarıdaki Tablo 39’da sunulan ortalamalar dikkate alındığında destek öncesinde yurt dışı satışların yaklaşık 69 milyon TL iken destek sonrasında yaklaşık 107 milyon TL’ye çıktığı görülmektedir. Benzer şekilde destek öncesi 1,15 milyar TL olan net satışların destek sonrasında 1,41 milyar TL’ye çıktığı anlaşılmaktadır. Bilanço toplamalarının ise destek öncesinde 1,17 milyar TL’den destek sonrasında 1,38 milyar TL’ye yükseldiği göze çarpmaktadır. Bu artışlarında 0,05 hata payıyla anlamlı olup olmadığının değerlendirilmesi için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi test istatistiklerine bakılmıştır.

Tablo 40: Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Test İstatistikleri

	Önce Yurt Dışı Satış	Önce Net Satış	Önce Bilanço Toplamı
	Sonra Yurt Dışı Satış	Sonra Net Satış	Sonra Bilanço Toplamı
Z değeri	-2,921	-6,221	-5,724
Asymp.Sig.(2 tailed)	0,003	0	0

Yukarıdaki Tablo 40’ ta görüleceği üzere yurt dışı satış, net satış ve bilanço toplamı değişkenlerinin üçünde de testlerinin $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı olduğu tespit edilmektedir. Anlamlılığın sağlanmasının ardından sıralama değerlerinin analizine geçilmiştir.

Tablo 41: Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sıralama Değerleri

		N (örneklem sayısı)	Ortalama Sıralama Değerleri	Sıralama Değerlerinin Toplamı
Önce Yurt Dışı Satış- Sonra Yurt Dışı Satış	Negatif Sıralama Değerleri	29 ^a	28,97	840,00
	Pozitif Sıralama Değerleri	18 ^b	16,00	288,00
	Eşit Değerler	2 ^c		
	Toplam	49		
Önce Net Satış – Sonra Net Satış	Negatif Sıralama Değerleri	92 ^d	63,34	5827,00
	Pozitif Sıralama Değerleri	26 ^e	45,92	1194,00
	Eşit Değerler	2 ^f		
	Toplam	120		
Önce Bilanço Toplamı – Sonra Bilanço Toplamı	Negatif Sıralama Değerleri	89 ^g	62,43	5556,00
	Pozitif Sıralama Değerleri	28 ^h	48,11	1347,00
	Eşit Değerler	3 ⁱ		
	Toplam	120		
a. Önce Yurt Dışı Satış < Sonra Yurt Dışı Satış				
b. Önce Yurt Dışı Satış > Sonra Yurt Dışı Satış				
c. Önce Yurt Dışı Satış = Sonra Yurt Dışı Satış				
d. Önce Net Satış < Sonra Net Satış				
e. Önce Net Satış > Sonra Net Satış				
f. Önce Net Satış = Sonra Net Satış				
g. Önce Bilanço Toplamı < Sonra Bilanço Toplamı				
h. Önce Bilanço Toplamı > Sonra Bilanço Toplamı				
i. Önce Bilanço Toplamı = Sonra Bilanço Toplamı				

Yukarıdaki Tablo 41’de sunulan verilere göre 29 firmanın yurt dışı satışları destek sonrasında destek öncesindeki yurt dışı satışlarına göre artış göstermiştir. 18 firmanın yurt dışı satışları destek öncesi döneme göre azalış göstermiş iken 2 firmanın yurt dışı satışlarında değişim olmamıştır. Kalan 71 firmanın yurtdışı satış yapmadığı tespit edilmesiyle birlikte işletmelerin program öncesi ve sonrası ihracat yapmadıkları anlamına gelmektedir.

Net satış rakamları ele alındığında 92 firmanın net satış hasılatı destek öncesi dönemdeki net satış hasılatına göre artış göstermiştir. 26 firmanın net satış

hasılatları ise destek öncesi dönemlerine göre düşüş göstermiştir. 2 Firmanın net satış hasılatlarında ise değişim gözlemlenmemiştir.

Bilanço toplamları ele alındığında 89 firmanın bilanço toplamları destek öncesi bilanço toplamlarına göre artış göstermiştir. 28 firmanın bilanço toplamları ise destek öncesi döneme göre azalış göstermiştir. 3 firmanın bilanço toplamlarında değişim gözlemlenmemiştir.

Elde edilen bulgulardan yola çıkarak KOSGEB proje destekleri alan firmalarının yurt dışı satış, net satış ve bilanço toplamlarının ortalama olarak arttığı sonucuna varılabilmektedir. Yine destek alan firmaların büyük bir çoğunluğunun yurt dışı satış, net satış ve bilanço toplamlarını arttırdığı anlaşılmaktadır. Türkiye’de KOBİ’lere sağlanan proje bazlı destekler ile işletmelerin finansal desteklerin varlığı sayesinde yaşam sürelerinin uzadığı öngörülebilir. Programdan yararlanma öncesi ve sonrası dönemler analiz edildiğinde firmaların verimlilik sağladığı, kazançlarının arttığı, nefes aldığı dönemlerin KOSGEB desteklerinden yararlandığı dönemler olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Uluslararasılaşma Çerçevesinde KOSGEB Tarafından Değerlendirilen Proje Bazlı Desteklerin İncelenmesi: Tekirdağ İli Örneği” tez çalışması ile Tekirdağ ilinde KOSGEB tarafından desteklenen KOBİ'lere sağlanan program verilerinin incelenmesi detaylı bir şekilde yapılmıştır. Tekirdağ'da KOSGEB proje bazlı destek programlarından faydalanan 1456 işletme içerisinde 120 adet firmanın mali durumlarına ulaşılarak söz konusu çalışmaya katkı sağlanmıştır. Önceki bölümlerde destek programları tek tek ele alınarak elde edilen sonuçlar görseller ile desteklenerek açıklama yapılmıştır. Yine çalışmaya katkı sağlayabilmek için Tekirdağ ilinde bulunan her iki müdürlükten ildeki verilen programlara ait veriler temin edilmiştir. KOSGEB Tekirdağ Kuzey Müdürlüğü ve Tekirdağ Güney Müdürlüğü'nden destek ve işletme verileri kişisel verilerin korunması kanunu uyarınca temin edilmiş ve aslına en uygun bir şekilde süzülerek, tablolar halinde oluşturulan bu veriler görseller ile anlatım sağlanarak önceki bölümlerde sunulmuştur. Bu bölümde proje destek programlarına ait veriler Tekirdağ ili için elde edilmesi ile birlikte destek programları tüm ülkedeki KOBİ'lere aynı özelliklerde sunulması kapsamında uluslararasılaşma boyutu göz önüne alındığında sonuç ve öneriler ayrıca Türkiye genelinde verilmiştir.

Ülkelerin ve ülke KOBİ'lerinin uluslararası ticarete başarı sağlaması devletin ekonomik kalkınmasını birlikte getirmektedir. Serbest ticaret ilişkilerinin dünyadaki ve ülkelerdeki refahın artırılmasının yararlı olacağını savunmuş olan Adam Smith ile başlamış olan uluslararası piyasaların büyüme süreci 1980'li yıllar sonrasında küreselleşme ile birlikte ilerleme kaydetmiştir. Böylelikle uluslararasılaşma olgusunun küreselleşme sayesinde kolaylaştığı söylenebilir. Küreselleşme noktasında uluslararasılaşma daha fazla kazanç sağlama yerine ülke pazarında hayatta kalmak, dünya pazarı için üretmek, rakiplerinin önünde yer almak anlamlarını taşımaktadır.

Tekirdağ iline ait proje bazlı destek programları verileri değerlendirildiğinde programlardan yararlanan işletme sayılarının ve destek tutarlarının her yıl artarak bir ivme sağladığı görülmektedir. İşletmelerin çoğunda net satışlarında program

sonrasında pozitif bir yükselme oluşmuştur. Çalışmadaki bulgulara göre KOBİ'lerin bir kısmının ihracat yaptığı düşünülürse işletmelerin özellikle teşvik, fon, kredi ve benzeri araçlara ihtiyaç duydukları zamanlarda uluslararası ticaret yönlerinin gelişmesi ile dış pazara açılma istekleri, bilgi ve finansman desteği sağlaması amaçlarına istinaden sunulmuş desteklerle yanlarında olan KOSGEB' in varlığı, KOBİ'lerin ihracata hevesli olduğu zamanlarda uluslararası pazarlara girebilmeleri için gereken yardımların verilmesini sağlayan kamu kurumu olma özelliği ile KOBİ'lerin küreselleşmesi açısından küresel pazarlarda var olma çabası için büyük bir öneme sahiptir.

KOSGEB destek programlarının sürekliliğinin olması ve ülke KOBİ'lerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek konularda farkındalık yaratması önemli bir konudur. İşletmelerin kendi başlarına bırakıldığı zamanlarda destekler içerisinde olan gider kalemlerine ait harcamalara bütçelerini ayırmakta zorlandıkları öngörülmektedir. Desteklerin devamlı açık olması sayesinde işletmelerin büyüme ekseninde ihtiyaçları ile birlikte isteklerini de gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

Tekirdağ'da yoğunluğu Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde bulunan sanayileşme ile imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin sayısı oldukça fazladır. Tekirdağ'ın sanayi büyüklüğü Türkiye geneline bakıldığında iyi bir konumdadır. Bu durum yerli üretimin gelişmesi açısından önemlilik arz ederken Tekirdağ'da OSB, ASB ve küçük sanayi sitelerinin fazlalığı KOBİ'lere pozitif fırsatlar sunmaktadır.

İşletmelerin çoğunun destek süreçleri sona ermesinden sonrada mevzuatları takip etme çabasının devlet desteği ile uluslararası pazarlardan kopmamak için destek beklentisi içinde olduğunu göstermektedir. KOSGEB, işletmelerin uluslararası alanlarda yanlarında olduğunu ve güvenini sağladığını desteklerle kanıtlarken bu pazarda belirli başlıklarda başarı gösteren, personel istihdamı sağlaması ve mali verilerde büyüme sarf etmiş işletmelere her yıl belirli kategorilerde destek unsurları sağlayabilir. Bu kategorilerde devletin dış ticaret açığının azalmasına katkı sağlayan işletmelere vereceği ödüllerle KOBİ'nin ülkede değerinin farkındalığını gösterebilir.

Çalışma sayesinde sunulacak bir öneri ise destek programlarının mevzuat içeriğinin destek başvurusunda bulunacak işletmelerin sektörel durumu baz alınarak uluslararası ilişkiler ile ilgili talepleri, ticaret yapacağı ülkenin gelişmişlik durumu göz önüne alınarak, Türkiye'nin ülkeler ile yaptığı ticari sözleşmeler ya da anlaşmalar bağlamında yorumlanarak düzenlenmesi ve değişkenliği gösterilebilir.

Çalışmada edinilen bulgular arasında program mevzuatları incelenirken mevzuatların değişikliğindeki sıklığın işletmelerin destek başvurularındaki performansları düşürebileceği, başvuru esnasında bu durumdan olumsuz etkileneceği düşünülmektedir. Bu değişiklikler bilgisinin KOBİ'lere duyurulması konusunda Tekirdağ ilinde yer alan müdürlüklerin yeterince bilgilendirme yapması, mevzuat değişikliklerini KOBİ'lere aktarma kısmında daha verimli olması durumunu ortaya koymaktadır.

Çalışmada destek tutarları ve desteklenen firma oranlarına bakıldığında Tekirdağ'da bulunan müdürlükler ile sağlanan destekler arasında bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Ülke genelinde bulunan KOSGEB müdürlükleri incelendiğinde Türkiye genelinde aynı il sınırları içinde birkaç tane KOSGEB müdürlüğünün faaliyet gösterdiği 5 ilin mevcut olduğu görülmektedir. Bu iller Ankara, Bursa, İstanbul, Kocaeli ve Tekirdağ'dır. Bu illerden İstanbul, Ankara ve Bursa ülke sanayisinde bulunduğu varlığı ile önemli rol onayan büyük illerindendir. Türkiye'de sanayi bakımından ilk beş ile baktığımızda İstanbul, Bursa, Ankara, İzmir ve Kocaeli'ni sıralayabiliriz. Tekirdağ'ı incelediğimizde ülke standartlarına oranla bu illerle aynı özelliklerde olmadığını görebiliriz. Söz konusu olan bu listenin ortalamadaki oranları düşürmesine neden olduğu söylenebilir. Bu sonuçla birlikte ilde bulunan müdürlük sayılarının bire indirilmesi onun yerine temsilcilik ofislerinin artırılması ilde ve desteklerdeki performansı yükseltecektir.

Çalışma bulgularından biride KOBİ'lerin KOSGEB'i iyi tanımaması, il müdürlükleri ile iletişimin eksik olması, destekler hakkında kulaktan duyma bilgilerle programlardan faydalanamayacağını düşünmesidir. Aslında KOBİ'ler kurum hakkında tüm bilgilere kurumun web sayfasından öğrenebilir, illerde bulunan müdürlükleri ziyaret edebilirler.

Proje bazlı destek programları sayesinde işletmelerin büyüme ve karlılık için çabalarının düşüncede değil zamanlama planları ile projelendirilerek sunulması KOBİ'lere yardımcı olmada büyük önem taşımaktadır.

Küreselleşen dünyada ülkelerin birbirleri ile rekabet güçlerini etkileyecek unsurların başında olan KOBİ'lerin yararlandığı destek tutarlarının il bazında incelemesi yapıldığında destek verilerinde artış sağlanmıştır. Bunun sebebi ise Tekirdağ'da sanayi varlığının yüksek olması, imalat sanayinin ilerlemesi, yerli ürünlerin imkânlar dâhilinde üretilirken proje bazlı desteklerle geliştirilmesidir. Tekirdağ, Avrupa'ya yakınlığı, ilin jeopolitik durumu, coğrafi konumu, kara ve deniz taşımacılığı özelliği sayesinde ülkede büyümeye açık illerden biri olma özelliğine sahiptir. Bu sayede ülkenin sayılı sanayileri arasına girecek bir potansiyeli vardır. Proje bazlı desteklerin KOBİ'lere yararlandırılması ile uluslararasılaşma alanlarında rekabet gücü elde etmeleri, ihracat aracılığıyla uluslararası ticaretin bir parçası olmalarını sağlamak amacıyla hazırlanmış ve Tekirdağ ilinde yararlandırılmış olan tüm KOSGEB destekleri beraberinde dış ticarete yönelik faaliyetlerinin üretim, pazarlama ve sonuçlanması aşamalarının desteklenmesi ile ülkenin uluslararasılaşma alanlarında fayda sağladığı görülmektedir.

Bu çalışmada verilecek önerilerden biri işletmelerin uluslararası pazarlarda büyüme sağlayacak olan KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı çağrı başlıklarının ihracat odaklı konularında daha fazla belirlenmesi gerekmektedir. İhracat kapasitelerinin artırılması konularındaki çağrı başlıklarının yayınlandığı yıllar incelendiğinde o yıllarda destek tutarlarında artış sağlandığı görülmesi çağrı konularının belirlenmesinde öncelik sağlaması gerekliliğini göstermektedir.

Bu çalışma ile varılacak sonuçlardan biri ise proje bazlı programların incelenmesinde KOSGEB İş Birliği Destek Programı'nın Tekirdağ ilinde hiç uygulanmadığı görülmektedir. Bu programdan yararlanılmamasının sebeplerinden birinin halkın ortaklık anlayışına sahip olmadığı düşüncesidir. İlin demografik durumu göz önüne alındığında Tekirdağ insanının birlikte kümeleşerek iş yapmaları alışkanlığının olmadığı bu duruma bir etkidir. Aslında bu destek programı ile üretim kapasitesi yeterli olmayan fakat becerisi olan KOBİ'ler ile büyük işletmelerin bir araya gelerek işbirliği içinde ürettiği ürünlerle ekonomiye katkı sağlanabilir.

Ayrıca “Avrupa Birliği K İşletmeler Yasası 10. Maddesi’ne” göre “KOBİ’lerin büyük işletmelerin uluslararası pazarlarda var olması için onlara danışmanlık yapması önerilmektedir.” cümlesi bu programın faydasını anlatmaktadır.

Tekirdağ’da bulunan aile şirketlerinin varlığı toplam sayıların ufak bir kısmını sağlamaktadır. İldeki işletmelerin işbirliği içerisinde olarak bütünleşmiş bir şekilde hareket edemediklerinin ve KOSGEB İş Birliği Destek Programından hiç yararlanmamalarının bir sebebi olarak bu durum olduğu tespit edilmiştir.

KOBİ’lerin ülkemiz ekonomisine katkısının önemi önceki bölümlerde anlatılmıştır. İşletmelerin lkeler arası ticaret yapmasının devletlerin gelişmişlik düzeyini de göstermektedir. KOBİ’lerin uluslararası pazarlarda ticaret yapması ve bu durumu genişletmesi dönemlerinde birçok sorunla karşılaştığı aşıkardır. Bu sorunlar ise konu hakkında eğitim eksikliği, finansman yetersizliği, ihracat yapacağı ülke hakkında araştırma yapmaması gibi nedenler ile ihracat istekleri başarısızlıkla sonuçlanabilmektedir. Bu başarısızlık oranlarının düşürülmesi maksadıyla KOSGEB, Yurtdışı Pazar Destek Programı ile KOBİ’lere uluslararası pazarlarda yer alması ve ihracat potansiyellerinin geliştirilmesine karşı yaptığı faaliyetler ile ihracat paylarının artması hedefleri noktasında destek verilmesi ile işletmelere pozitif algı sağlamaktadır. KOSGEB, işletmelere bu programla yurtdışında fuarlara katılması, ikili ticari görüşmeleri ile yurtdışında katılacağı programlardaki giderlerin karşılanması, ihracat yapacağı ürünün navlun bedellerinin karşılanması ve dış ticaret departmanları için istihdam etmek üzere personel alması sırasındaki gider kalemlerini desteklenmesi ile yardımcı olmaktadır. Program uluslararası ilişkiler bağlamında KOBİ’lere etkili olması ile önem kazanmaktadır.

Çalışmada önerilecek bir başka bulguda destek programları incelemesinde uluslararasılaşma erevesince KOBİ’lere en uygun proje bazlı destek programlarından olan Yurtdışı Pazar Destek Programı olduğu görülmektedir. Bu program içerisinde verilen destek gider türlerinin arttırılması uluslararası ilişkiler açısından büyük önem arz etmektedir. Program kapsamında e-ticaret sitelerine üyelik noktasında teşvik ve destek sağlanması, ihracat yapılacak ülkelerin gelişmişlik veya ticaret imknları düzeylerine göre destek oran ya da tutarlarında değişkenlik gösterilebilir. Uluslararası ilişkilere sağladığı katkı göz önüne alındığında bu

programdan yararlanan işletmelere ayrıca yurtdışında alacakları yurtdışı marka tescil belgelerinin bedeli için gider destek kalemi oluşturulabilir. İhracat kapasitesi ile Türkiye'ye büyük katkı sağlayacak olan KOBİ'lere bu girişimleri için vergi indirimleri veya ihracata olan katkıları bağlamında çeşitli ayrıcalıklar sağlanabilir.

Hükümetin kalkınma planlarında yer alan cari ve dış ticaret açığının azaltılması, imalat sanayinde verimliliğin artırılması, önceki yıllarda ithal edilen ürünlerin yerli imkânlar dâhilinde üretilerek cari açığın düşürülmesi konularına pozitif etki sağlayan KOSGEB proje bazlı destekler ile KOBİ'lerin uluslararasılaşma çerçevesinde ülkenin gelişme potansiyeline katkısı büyüktür. Böylelikle 2010-2021 yılları içerisinde yararlandırılmış destekler incelemesinde bu katkı görülmektedir.

Türkiye ekonomisi içinde önemli bir alanda bulunan işletmelerin sayısına oranla istihdam ile üretim açısından önemli bir paya sahip olan KOBİ'lerin bu paya göre oranla katma değeri ve ihracat içindeki paya sahipli yeterli düzeyde değildir. Bu aşamada KOBİ'leri uluslararasılaşması yönünden destek olmasını sağlayan KOSGEB destekleri ile KOBİ'lerin ihracat aşamasında karşısına çıkan yönetimin kurumsallaşamaması ve bu duruma öncelik vermemesi, üretim kısmında ölçeğinin azlığı enflasyon ve kur riski gibi sorunların en aza indirilmesi hedeflenmektedir.

KOBİ'lerin ihracata yönelmesi sırasında kalite kontrol ayağının eksikliği, üretim fiyat maliyet arasındaki düzensizlik, ürün standartlarının eksikliği yer almaktadır. Bu sorunlar ile karşılaşan KOBİ'ler ürünlerini fason olarak üretim yaparak pazarlama yapmakta ve bu durumda markalaşmaya engel olduğu düşünülmektedir. KOSGEB proje bazlı destekler gider kalemleri içerisinde işletmelerin marka tescil belgesine sahip olması bu süreçte büyük önem arz etmektedir. Ülke düzeyinde markalaşmanın azlığı, kalite üretiminin olmaması rekabette üstünlük alanını aşağı yöne çekmektedir. Bu durumun yükseltilmesi için işletmelerin kurumsallaşma yönünden bilgilendirilmesi gerekmektedir. KOSGEB' in yararlandığı hibe ya da kredi desteklerine yönelik toplumun çoğunluğunda olumsuz yargılar bulunmaktadır. Bu nedenle KOSGEB Müdürlüklerinin işletmelere yönelik desteklerinde bazı öncelikler belirlemeleri istihdam, ihracat, markalaşma gibi odakları belli olan faaliyetlerini yürütmeleri konusunda yardımcı olması gerektiği değerlendirilmektedir.

Döviz kurlarındaki dalgalanmalar dış ticaret için olumsuz yönde etken gösterdiği aşikârdır. Bu dalgalanmalar ülke ekonomisinde dış ticaret hacminin azalmasına neden olmaktadır. Yurt Dışı Pazar Destek Programı kapsamında alacağı personelin yabancı uyruklu olması veya ihracat gerçekleştireceği ülkenin vatandaşı olması ile de o ülkenin piyasasına hâkim olma oranı artmaktadır.

Çalışmada edinilen bulgular sonucunda verilecek önerilerden biride KOSGEB proje bazlı desteklerin destek limitlerinin her yıl belirli oranlar ile yükseltilmesidir. Çalışmaya göre diğer bölümlerde her geçen yıl destek tutarlarında artış görülmüşse bile bu durumu enflasyondan arındırılmış şekilde oranlayarak değerlendirirsek KOBİ'lerin yararlandığı desteklerin üst limitlerin arttırılması durumu ortaya çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın yayınladığı (Tüketici Fiyat Endeksi) TÜFE verilerinin destek üst limitlere uygulanması ile edinilen destek tutarlarında artış sağlamadığı hatta azalış gösterdiği görülmektedir. Ülkede yaşanan enflasyondan etkilenen kesimlerden olan işletmeler örneğin; KOSGEB' ten sağlanan destek ile 2020 yılında bir adet makine alırken 2021 yılına geldiğimizde bir adet makine alamamaktadır. Bu durum KOBİ'lere sağlanan desteğin verimini düşürmektedir.

Günümüzde uluslararasılaşma kavramı dünyada kabul edilmiş bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür araştırmalarında uluslararasılaşma sürecinin aşamalar halinde olduğu görülmüş ve ihracat aşamasının ilk adım olarak benimsendiğine vurgu yapılmıştır. Bu ilk aşama olan ihracat faaliyetinin bu süreçte geliştirilmesi için işletmelere yol göstermesi devletin planları arasında olmalıdır. Uluslararasılaşma aşamaları modelleri literatürde geniş bir alandadır. Bu modellerin süreç aşamaları incelendiğinde öncelikle ihracat etkinliklerinin bulunmaması, ihracat yapma istediği olup çabasının olmaması, firma yönetim ağının yetersizliği, hep aynı ülkelerle ticaret ilişkisi olması gibi konular dikkat çekmektedir. İşletmelerin ihracat fikirlerinin sağlıklı ve sorunsuz bir şekilde hayata geçmesi için bu konu hakkında yeterli bilgi deneyime sahip olması gerekmektedir. İşletmelerin ölçekleri de göz önüne alındığında firmalara bu konuda yardımcı olmak için eğitim verilmesi önem arz etmektedir. KOSGEB proje bazlı destek programlarında bulunan gider unsurları içerisine işletmelerin dış ticaret ilişkilerinde acemice ya da çekimser olmamaları ve

tecrübe kazanması nedenleri ile devlet teşvikleri, vergi istisnaları ve benzeri konular ile ilgili eğitim giderleri desteklenmelidir. İşletmelerin en büyük amacı kazanç sağlamaktır. Kazanç sağlamak için devlet desteklerinin işletmelere her zaman yol gösterici olduğunu düşünürsek bu destekler içerisinde teknik olarak eğitim verilmesi konularının olması işletmelere uzun vadede büyük oranda yardım sağlayacaktır. Firmaların uluslararasılaşma çerçevesinde ilk aşama olarak görülen ihracat kavramını aktif hale getirmesi için işletmelere eğitim konusunda destekleyici olunması gerekmektedir. Çalışmada edinilen bir bulguda KOBİ'lerin teşvikler ile nakdi para alması büyüme sürecinde büyük bir etkidir fakat teknik olarak destekte bulunulması konusunda KOSGEB proje bazlı destek programlarının mevzuatları içerisinde eklenmesi gereken bir konu olduğu düşünülmektedir.

Dünyada küreselleşme politikaların yaygınlaşarak programların en iyi düzeye getirilmesi, iletişim fırsatlarının iyileşmesi, para akış ürünlerinin çeşitlenmesi, lojistik imkânların gelişmesi ile birlikte uluslararası ticaretin ekonomik ve politik önemi artmıştır. Bu kapsamda devletler tarafından hazırlanan planlar ve ortaya koyulan hedefler doğrultusunda devletin KOBİ'lere sunmuş olduğu destekler, teşvikler, hibeler, faizsiz kredi gibi imkan sağlayıcılar ile uluslararası ticaretin olumlu ve olumsuz tüm etkileri göz ardı edilerek tedbirler alınmakta, işletmelerin ürünlerini dış ticaret kabiliyetlerinin geliştirilmesi, uluslararası çevrede rekabet güçlerinin artırılması, üretim kabiliyetlerinin geliştirilmesi anlamında destekler sağlanmakta olduğu diğer bölümlerde yer verilmiştir. KOBİ'lerin geniş alanlara yayılmış olmaları sebebiyle desteklerin uygulanmaları esnasında plan ve programlar müdahale alanı olarak belirlenmiş ve bu kapsamda KOBİ'lerin rekabetçiliğinin artırılması, yenilik ve dünya pazarında var olma çabasının KOSGEB proje bazlı destekler ile desteklenmesiyle, uluslararası ticarete aktif olmaları hedeflenmektedir. KOBİ'lerin kendilerini yetiştirme süreçlerinde kurumsallaşma sıkıntılarının yaşanmış olması KOBİ'lerin devlet desteklerinden yararlanma aşamasındaki başvuru kısımlarında personel yeterliliği olmaması desteklerden etkin bir biçime yararlanamamasına zemin kurmaktadır.

KOSGEB proje bazlı destekler sayesinde Türkiye'nin uluslararası ticarete Türkiye'nin konumunun güçlendirilmesine yönelik ulusal hedefler ile birlikte ülke

içindeki gelişmişlik farklarının da azaltılması ve kalkınmanın tüm bölgelere yayılması amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.

SPSS programında analiz edilen işletmelerin bilanço, yurtiçi ve yurtdışı satış verilerine göre sonuç olarak KOSGEB tarafından sunulan proje bazlı desteklerden yararlanan KOBİ'ler destek sonrasında mali verilerinde bir artış oluşmuş, ihracat ağları genişlemiş, yurtdışı tutarlarında pozitif bir ivme sağlanmıştır. İşletmelerin uluslararasılaşması için en etkili, en uygun şekli ihracat yapmaktır. Sonuç olarak SPSS programı analizi ile KOSGEB proje bazlı destekler ile Tekirdağ'da bulunan KOBİ'lerin büyümesi kanıtlanmış işletmelerin uluslararası ilişkiler bazında yükselmesi ispatlanmıştır. Bu sonuç ve öneriler ile KOSGEB desteklerinin uluslararasılaşma yönünde faaliyetlerine katkısı büyük olup destek programlarının artırılarak devam etmesi sağlanmalıdır.

Analiz sonuçları incelenirken karşımıza çıkan bir durum ise Tekirdağ sanayisinin teknoloji düzeyleri ve hizmet sektörleri durumları göz önüne aldığımızda bu noktada KOSGEB proje bazlı destek programları sayesinde işletmelerin hareketlenmesi sağlanarak ve bu açıdan yardımcı olduğu iç ve dış ticaret konusunda olumlu bir ivme sağladığı görülmektedir.

Tekirdağ ilinde bulunan firmaların üretim kabiliyetine sahip oldukları ihrac ürünleri baz alındığında pazarda rakip olabilecek ülkelerin ve firmalar üzerinden yapılacak analizler, hedef ülkelerin ihtiyaçları gibi çalışmalar ildeki işletmelerin kendilerini geliştirmeleri ve yeni ürün üretmeleri konusunda teşvik edilmesi sağlanacaktır. Dolayısıyla ürün çeşitliliğinin sağlanması uluslararası ticarete bu firmalara avantaj sağlayacaktır. Uluslararası ticarete gelişim hedefine katkı sağlaması adına Tekirdağ ilinde üretim konusunda sahip olunan bilgi birikiminin sanayi bölgelerinde bir araya gelmesi çalışmalarını gerektiği değerlendirilebilir.

KOBİ'lerin, bölgenin mevcut olduğu hammaddenin bulunduğu kaynakların aktif bir şekilde kullanımını sağlamasına yönelik teşvik edici çalışmalar kullanılmalıdır.

2018 yılında KOBİ-GEL KOBİ Gelişim Destek Programı kapsamında çağrıya çıkılacak çağrı başlığı konuları Tekirdağ ilindeki ihracat potansiyeli yüksek

olabilecek ürünler, hedef pazarlara yönelik ve bağımlı ekonomik yapısının kırılması anlamında ürün grupları ve hedef pazarlar ortaya konularak Sivil Toplum Kuruluşları ve KOSGEB Müdürlükleri bir araya gelerek ortaya konulmuştur. Bu gibi çalışmaların sürekliliği ile ilde veya TR21 bazında bölge kalkınmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmalara benzer olan ve her yıl güncellenen verilerle hazırlanan ve akademik çalışmalar ile desteklenme sağlanarak KOSGEB ve bölgede destek konusunda bulunan kalkınma ajansı vb. kurumlar ile işbirliği yapılarak ürün ve hedef pazar çalışmalarına istinaden sağlanacak destek programları hazırlanması gerektiği değerlendirilmektedir. Bu çalışmalardaki araştırma raporlarının ildeki ilgili işletmelere sunulması ile uluslararası ticarete Tekirdağ ilindeki firmalarına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KOSGEB proje bazlı destekler sayesinde işletmeler tarafından elde edilen uluslararası başarılar, düzenlenen eğitimlerin ve elde edilen sosyo-ekonomik faydaların da haber, sosyal medya vb. gibi iletişim enstrümanları ile paylaşılması ve KOBİ'lere yararlandırılan bu desteklerin verileri konusunda toplumun aydınlatılması sağlanmalıdır.

Ülkelerin ekonomik hayata yapacağı veya yapılması planlanan tüm müdahalede toplumların birlikte yaşamaları için esas olacak unsurlara yönelik tedbirleri ön planda tutulmalı ve kaynakların etkin bir şekilde kullanımı ile kalkınma sağlanmalıdır. Yaşam sürekliliği için gıda, su ve enerji kullanımını sorumlu davranarak ihtiyacımızı karşılayarak insanlığın refahı ve gelecek nesillere sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- (2001). www.resmigazete.gov.tr. adresinden alındı
- (2005). www.resmigazete.gov.tr. adresinden alındı
- (2016). www.milliyet.com.tr. adresinden alındı
- (2021). www.tekirdag.gov.tr/limanlar. adresinden alındı
- (2021). www.tekirdagtso.gov.tr. adresinden alındı
- (2021). www.kosgeb.gov.tr. adresinden alındı
- (2022). www.kosgeb.gov.tr. adresinden alındı
- (2022). www.sanayigazetesi.com.tr. adresinden alındı
- (2022). [www.tekirdag.gov.tr/coğrafi durumu](http://www.tekirdag.gov.tr/coğrafi_durumu). adresinden alındı
- (2022). www.resmigazete.gov.tr. adresinden alındı
- Akdeve, E., & Karagöl, E. T. (2013). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 330-338.
- Akgemci, T., & Çelik, A. (2013). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Akın, H. (2013). Yeni İşimiz Dış Ticaret. Ankara: Elma Yayınevi.
- Ar-Ge, Ür-Ge ve İnovasyon Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- Arıcıoğlu, M. A., & Kozan, C. (2005). *KOBİ'lerin Avrupa Birliği Sürecini Algılamasına Yönelik Yöneticiler Bağlamında Yerel Bir Araştırma*. İstanbul: 2. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi (KOBİ'05).
- Can, A. N. (2012). *Girişim Sermayesi ve KOBİ'lerde Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, A., & Akgemci, T. (2008). *Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler* (s. 129). içinde Ankara: Gazi Kitapevi.

- Deniz, M. (2011). KOBİ'lerde Yenilik ve Yenilik Stratejileri ve Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 145-149.
- Dış Ticaret Verileri*. (2020). www.tuik.gov.tr. adresinden alındı
- Dış Ticaret Verileri*. (2021). www.tuik.gov.tr. adresinden alındı
- DPT, D. P. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Sanayi politikaları Özel İhtisas Komisyonu*. DPT Yayınları: Ankara.
- Ekinci, M. B. (2003). *Türkiye'de KOBİ'lerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları*. İstanbul: Askon.
- Erdoğan, S., & Canbay, Ş. (2016). *İktisadi Büyüme ve Araştırma & Geliştirme Harcamaları İlişkisi Üzerine Teorik bir İnceleme* (s. 33). içinde Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- İş Birliği Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- İzmen Yardımcı, E. Ü. (2015). *Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: Tekirdağ İçin Plansız Sanayileşme Tuzagından Çıkış Stratejileri ve 2023 Senaryoları*. Tekirdağ: Trakya Kalkınma Ajansı.
- Kalkavan, H. (2018). *Temel Kavram ve Analizlerle Türkiye Ekonomisi* (s. 25-29). içinde Bursa: Ekin Yayınları.
- Karan, B. (2018). *Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Finansal Destekler ve Bu Destekler ile Yaşam Sürelerinin Uzaması*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kasalak, K. (2012). *Teşvik-i Sanayi Kanunları ve Türkiye'de Sanayileşme Etkileri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi.
- Kazgan, G. (2021). *Tanzimattan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi* (s. 67-68). içinde İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

- Kılıçbay, A. (1999). *Ekonometri ve İktisat Politikası* (s. 101). içinde İstanbul: Filiz Kitapevi.
- KOBİ TEKNOYATIRIM Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- Koçel, T. (1993). *Büyüyen İşletmelerde Karşılaşılan Yönetim ve Organizasyon Soruları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yayınları.
- KOSGEB. (2000). *Dünyada ve Türkiye’de KOBİ Tanımları*. Ankara: KOSGEB Yayınları.
- (2021). *KOSGEB 2020 Yılı Faaliyet Raporu*.
- (2022). *KOSGEB 2021 Yılı Faaliyet Raporu*.
- (2019). *KOSGEB Faaliyet Raporu*.
- (2021). *KOSGEB Performans Programı*.
- (2010). *KOSGEB Stratejik Plan 2011-2015*.
- (2018). *KOSGEB Stratejik Planı 2019-2023*.
- (2020). *Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri*.
- Muhittin, Ş. (2002). *Ekonominin Lokomotifi Kobi'lerin Olmazsa Olmazları*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Müftüoğlu, T. (1993). *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler*. Ankara: Desen Ofset A.Ş.
- Özdemir, S., Ersöz, H., & Sarıoğlu, H. (2007). Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri. *Dergipark*, 173-200.
- (2017). *Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Tekirdağ İl Müdürlüğü İşletme İstatistikleri*.
- Stratejik Ürün Yatırım Destek Programı Uygulama Esasları*. (2022).
- Şengezer, E. (1992). Türk KOS’u İçin Uygun Büyüklük Tanımı. *Ankara Sanayi Odası Dergisi*, 6-7.

- Taş, H. Y. (2010). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'lerin İstihdam Arttırıcı Etkileri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Taş, H. Y. (2021). *Girişimcilik ve KOBİ Araştırmaları* (s. 45). içinde Bursa: Ekin Yayınevi.
- (2015). *Tekirdağ Ekonomisindeki Gelişmeler Araştırma Raporu*. Tekirdağ Ek. adresinden alındı
- Tekirdağ Güney ve Kuzey Müdürlükleri Verileri. (2022).
- Tekirdağ İl Sanayi Durum Raporu. (2019). Tekirdağ Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü.
- Toköz, Ş. (2019). Türkiye'de KOSGEB Desteklerinin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Bankacılık Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- (2020). *Türkiye İhraçatçılar Meclisi Faaliyet Raporu*.
- Türkoğlu, M., & Çelikkaya, S. (2011). Türkiye'de KOBİ'lere Yönelik Ar-Ge Destekleri. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 22.
- Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı Uygulama Esasları. (2022).
- Yurtdışı Pazar Destek Programı Uygulama Esasları*. (2022).